

REPUBLIKA
HRVATSKA

SAŽETAK IZVJEŠĆA PUČKE PRAVOBRANITELJICE ZA 2017.

ZAGREB, OŽUJAK 2018.

REPUBLIKA HRVATSKA
Pučki pravobranitelj

**Sva ljudska bića rađaju se slobodna i
jednaka u dostojanstvu i pravima.**

70 GODINA OPĆE DEKLARACIJE O LJUDSKIM PRAVIMA UN-a

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	STATISTIČKI PODATCI ZA 2017. GODINU.....	1
2.1.	PODATCI O POSTUPANJU UREDA.....	1
2.2.1.	PODATCI UREDA O PRITUŽBAMA NA DISKRIMINACIJU.....	2
3.	POJEDINA PODRUČJA ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA I SUZBIJANJA DISKRIMINACIJE.....	2
3.1.	PRAVOSUĐE.....	2
3.2.	PRAVA NACIONALNIH MANJINA.....	3
3.3.	DISKRIMINACIJA TEMELJEM RASE, ETNIČKE PRIPADNOSTI ILI BOJE KOŽE TE NACIONALNOG PODRIJETLA.....	3
3.4.	OBNOVA I STAMBENO ZBRINJAVANJE.....	4
3.5.	STATUSNA PRAVA GRAĐANA.....	4
3.6.	RADNI I SLUŽBENIČKI ODNOSI.....	4
3.7.	DISKRIMINACIJA NA PODRUČJU RADA I ZAPOSŁJAVANJA.....	5
3.8.	UMIROVLJENICI I STARIJE OSOBE.....	6
3.9.	DISKRIMINACIJA TEMELJEM DOBI.....	7
3.10.	SOCIJALNA SKRB.....	7
3.11.	STANOVANJE.....	8
3.12.	ENERGETSKO SIROMAŠTVO.....	8
3.13.	KOMUNALNE DJELATNOSTI I JAVNA VODOOPSKRBA I ODVODNJA.....	9
3.14.	NEJEDNAK REGIONALNI RAZVOJ S POSEBNIM OSVRTOM NA RURALNA PODRUČJA.....	9
3.15.	REFORMA LOKALNE I PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE.....	9
3.16.	FINANCIJE.....	9
3.17.	BRANITELJI.....	10
3.18.	CIVILNE ŹRTVE RATA.....	10
3.19.	ZDRAVLJE.....	10
3.20.	DISKRIMINACIJA U PODRUČJU ZDRAVLJA.....	11
3.21.	OBRAZOVANJE.....	11
3.22.	DISKRIMINACIJA U PODRUČJU I TEMELJEM OBRAZOVANJA.....	11
3.23.	DISKRIMINACIJA TEMELJEM VJERE I SLOBODA VJEROISPOVIJEDI.....	12
3.24.	IZRAŹAVANJE U JAVNOM PROSTORU.....	12
3.25.	PRAVO NA PRIVATNOST.....	13
3.26.	ARHIVSKO GRADIVO.....	13
3.27.	IMOVINSKOPRAVNI ODNOSI.....	13
3.28.	GRADITELJSTVO.....	13
3.29.	PRAVO NA ZDRAV ŹIVOT: OKOLIŠ I PRIRODA, JAVNO ZDRAVLJE, OTPAD.....	14
3.30.	KLIMATSKE PROMJENE, SUSTAV CIVILNE ZAŠTITE, VATROGASTVO I ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA – POŹAR U SPLITU.....	14
4.	OSOBE LIŠENE SLOBODE I DJELOVANJE NACIONALNOG PREVENTIVNOG MEHANIZMA.....	15
5.	SURADNJA I JAVNO DJELOVANJE U PROMICANJU LJUDSKIH PRAVA I SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE.....	17
6.	LJUDSKI POTENCIJALI, ORGANIZACIJA RADA I PRORAČUN UREDA.....	18
7.	ZAKLJUČAK.....	19
	PREPORUKE:.....	19

ENNHRI – Europska mreža nacionalnih institucija za ljudska prava
EQUINET – Europska
ULJPPNM – Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH
ZSD – Zakon o suzbijanju diskriminacije
OCD – organizacije civilnog društva
JLP(R)S – jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
GRECO
DORH – Državno odvjetništvo RH
MUP – Ministarstvo unutarnjih poslova
ESLJP – Europski sud za ljudska prava
EU – Europska unija
ZPPDS - Zakon o područjima posebne državne skrbi
SDUOSZ - Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje
ZUP – Zakon o upravnom postupku
PU – policijska uprava
HZZ – Hrvatski zavod za zapošljavanje
MDOMSP . Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku
ZSS – Zakon o socijalnoj skrbi
UN – Ujedinjeni narodi
MRMS – Ministarstvo rada i mirovinskog sustava
HZMO – Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
ZMN – zajamčena minimalna naknada
CZSS – centar za socijalnu skrb
DZS – Državni zavod za statistiku
ESI - Europski strukturni i investicijski (ESI) fondova
MF – Ministarstvo financija
ZPHBIDR – Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji
MP – Ministarstvo pravosuđa
MGIPU – Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja
ZPNIZ - Zakon o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama
NZJZ SDŽ - Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije
MZ – Ministarstvo zdravstva
DUZS – Državni ured za zaštitu i spašavanje
HVZ – Hrvatska vatrogasna zajednica
SUZS - Središnji ured uprave za zatvorski sustav
ZZODS - Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama
SZO - Svjetska zdravstvena organizacija
CPT - Europski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja
NPM – Nacionalni preventivni mehanizam
PTA - prihvatilište za tražitelje azila
ZOS – Zakon o strancima
ZUO – Zakon o općem upravnom postupku
PP – policijska postaja
VE – Vijeće Europe

1. UVOD

Godišnje izvješće pučke pravobraniteljice za 2017. pripremljeno je u skladu sa Zakonom o pučkom pravobranitelju, Zakonom o suzbijanju diskriminacije i Zakonom o Nacionalnom preventivnom mehanizmu. Sadrži analizu i ocjenu stanja zaštite prava i sloboda, uključujući i za određene pojavne oblike povreda prava pojedinaca ili društvenih skupina. Pripremljeno je na temelju pritužbi, terenskog rada, istraživanja te podataka tijela javne vlasti, organizacija civilnog društva, sindikata, strukovnih udruženja, akademske zajednice, vjerskih organizacija i mnogih drugih. Izvješće sadrži i 231 preporuku za sprječavanje povreda prava građana, čije je provođenje jedan od načina dugoročnog unaprjeđenja kvalitete života u Hrvatskoj, što je nedovoljno prepoznato u kontekstu demografske obnove i zaustavljanju iseljavanja. Donosimo i ocjenu o mjeri u kojoj su, prema dostupnim informacijama, nadležna tijela uvažavala ranije preporuke.

Građani su se nastavili suočavati s gotovo istim problemima kao i ranijih godina. Čak petina živi u riziku od siromaštva, koje je višestruko prisutnije u ruralnim područjima, što uz iznimno slabu gospodarsku aktivnost i nedostupnost osnovnih javnih usluga, znatno doprinosi depopulaciji. Socijalne naknade ne omogućuju zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, a posebno su u toj situaciji ranjive starije osobe. Sustav ovrha i dalje nije učinkovit ni pravedan, stoga i dalje generira dodatne dugove ovršenima, a otežava namirenje vjerovnika. Građani nemaju dovoljno informacija o svojim pravima, zbog čega ne pokreću mehanizme zaštite, a značajnu ulogu u očuvanju ovog začaranog kruga ima i visoko nepovjerenje u institucije. U brojnim životnim situacijama osjetan je i nejednak pristup pravima, a zabrinjava i nedonošenje značajnih propisa i strateških dokumenata, kao i neprovođenje postojećih. Potrebno je i značajnije ulagati u edukacije osoba čiji je posao štititi prava građana ili ih o njima informirati.

Izrazito zabrinjava i nesiguran status zaposlenih, koji su često prisiljeni birati između trpljenja da se njihova prava krše, gubitka posla i napuštanja RH. Po prvi put smo najveći broj pritužbi primili upravo na prava iz radnih i službeničkih odnosa, a rad i zapošljavanje također je najzastupljenije područje među pritužbama na diskriminaciju. Kao i ranijih godina, bez obzira na područje, najzastupljenije su pritužbe na diskriminaciju na osnovu etniciteta, što se posebice odnosi na pripadnike romske i srpske nacionalne manjine te tražitelje azila, iz niza razloga: nedostatka osnovnih uvjeta života, integracijskih politika, ali i zločina iz mržnje kojima su izloženi. Netrpeljivost je ostala karakteristika javnog prostora i u 2017., kao i nedostatak dijaloga i kvalitetnih rasprava.

Nacionalni preventivni mehanizam bilježi određene pozitivne pomake, no ni u 2017. nisu postignuta veća, sustavna poboljšanja.

Dvodnevnom konferencijom pod visokim pokroviteljstvom Hrvatskog sabora obilježili smo 25 godina donošenja Zakona o pučkom pravobranitelju, uz podršku najviših međunarodnih dužnosnika iz područja ljudskih prava i brojnih domaćih dionika. Nastavili smo s intenzivnom međunarodnom suradnjom, a posebno smo ponosni što je trenutačno naša institucija na čelu dviju najvažnijih mreža na području ljudskih prava i diskriminacije u Europi, ENNHRI-ja i EQUINET-a.

2. STATISTIČKI PODATCI ZA 2017. GODINU

2.1. PODATCI O POSTUPANJU UREDA

Tijekom 2017. postupali smo u 5.203 predmeta, od koji je 3.793 otvoreno po pritužbama građana ili na našu inicijativu, dok ostatak čine opće inicijative i uredsko poslovanje. Ukupan broj predmeta za 4% manji je od 2016., no čak 78% veći nego 2012. U 32% predmeta rad je započeo prethodnih godina, no zbog složenosti je nastavljen i u 2017. Među novozaprimljenim pritužbama po prvi su put najbrojnije one u

području radnih i službeničkih odnosa (301), nakon čega slijedi pravosuđe (297) te diskriminacija (277). Brojne su i pritužbe na zdravstvo (230), kršenja prava osoba lišenih slobode (178), policiju i sigurnosne službe (148), imovinskopravne odnose (131), socijalnu skrb (116), ovrhe (111), mirovinsko osiguranje (107) itd. Najviše ih je pristiglo iz Grada Zagreba, a zatim iz županija u kojima se nalaze naši regionalni uredi: splitskom se obratilo 542 građana, riječkom 670, a osječkom 640. Uz dostupnost građanima, dragocjena uloga regionalnih ureda je i jačanje suradnje s brojnim dionicima na lokalnoj i regionalnoj razini.

ULJPPNM nije pratio ispunjenje preporuka iz prethodnih izvješća pučke pravobraniteljice, unatoč obvezi preuzetoj kao uvjet za zatvaranje Poglavlja 23., kao i važnosti za sustav zaštite ljudskih prava u RH.

2.2.1. PODATCI UREDA O PRITUŽBAMA NA DISKRIMINACIJU

Zaprimili smo 277 pritužbi na diskriminaciju, a čak 113 ih se odnosilo na područje rada i zapošljavanja, zatim na područje javnog informiranja i medija (35), pristupa dobrima i uslugama (19) i dr. Gledajući po osnovama diskriminacije, najviše ih je vezanih uz rasu, etničku pripadnost i boju kože te nacionalno podrijetlo (47), a zatim dob (33), koja se navodi i u svakoj 4. pritužbi na višestruku diskriminaciju. Istraživanje koje smo predstavili u 2017. govori kako je diskriminacija znatno prisutnija nego što to pritužbe i broj sudskih postupaka pokazuju. Čak 1/2 ispitanih ne zna da postoji Zakon o suzbijanju diskriminacije, dok mnogi od onih koji su je iskusili, problem nisu prijavili jer nemaju povjerenja u institucije i pravosuđe, a strah ih je i posljedica. Obeshrabrujući su i podaci analize sudske prakse: postupci su većinom još uvijek dugotrajni, broj usvojenih tužbenih zahtjeva malen, kazne najčešće ispod zakonskog minimuma, a naknade štete uglavnom ne premašuju 30.000 kn. Nužno je jačati položaj žrtve u postupku, edukacijom o diskriminaciji i ujednačenom primjenom antidiskriminacijskih instituta, primjerenim kažnjavanjem počinitelja te obeštećenjem žrtve. Velika je uloga i prevencije, pa je bitno da su sa zabranom diskriminacije i mogućnostima zaštite upoznati zaposlenici javnopravnih tijela, pravnih osoba i građani.

Nakon što je prethodni istekao 2013., Vlada je tek krajem 2017. usvojila Nacionalni Plan za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2022. te Akcijski plan od 2017. do 2019. godine. Ciljevi i mjere usmjereni su na eliminaciju diskriminatornih praksi, povećanje dostupnosti usluga i uključenosti pojedinaca ili grupa u marginaliziranom položaju.

Edukacije državnih te službenika u tijelima JLP(R)S o antidiskriminacijskom zakonodavstvu i dalje se ne provode, osim za one koji rade na poslovima vezanima uz ESI fondove. Kako je najveći broj pritužbi upravo na ova tijela, ZSD je nužno uključiti u pravne izvore za polaganje državnog stručnog ispita, a za policijske službenike organizirati edukacije posvećene isključivo ovoj problematici. U suzbijanju diskriminacije važan je i rad OCD-a, kojima se građani često obraćaju. 11 njih iz različitih dijelova RH, okupili smo u Mrežu antidiskriminacijskih kontakt točaka. Proveli smo i nacionalnu medijsku kampanju pod sloganom 'Razlike nisu prepreke', s ciljem promicanja jednakog postupanja, rušenja stereotipa i naglašavanja pozitivnih učinaka nediskriminacije.

3. POJEDINA PODRUČJA ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA I SUZBIJANJA DISKRIMINACIJE

3.1. PRAVOSUĐE

Najveći broj pritužbi odnosio se na zlouporabu ovlasti i položaj sudbene vlasti, dugotrajnost sudskih postupaka te nepravilnosti u provođenju postupaka i u donošenju meritornih odluka sudova, ukazujući na nastavak smanjenja povjerenja građana u pravosuđe. Nije provedena preporuka GRECO-a o razvoju komunikacijske politike, koja je nužna kako bi se prevenirali pritisci javnosti i povećalo povjerenje u rad sudova, a posebno zabrinjava nedostatnost materijalnih sredstava za rad pravosuđa, posebice provođenje obrazovnih aktivnosti. Još uvijek nije prepoznat potencijal mirenja u smanjenju dugotrajnosti i troškova

postupaka. Sustav besplatne pravne pomoći je u potpunosti nefunkcionalan, prvenstveno zbog neadekvatnog financiranja. Pružateljima primarne pravne pomoći sredstva su uplaćena tek u prosincu, čime je socijalno ugroženim stanovnicima ugroženo pravo na pristup pravosuđu. Mjere iz Nacionalne strategije razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima u RH za razdoblje od 2016. do 2020. nisu u potpunosti zaživjele, dijelom i jer Akcijski plan za područje razvoja podrške žrtvama i svjedocima za razdoblje od 2016. do 2020. još uvijek nije donesen.

Mržnja kao motiv počinjenja protupravnog djela i dalje se nedovoljno prepoznaje te neadekvatno ili uopće ne procesuiraju. Prema podacima DORH-a i MUP-a, kao i ranijih godina, najviše je zločina motivirano nacionalnim ili etničkim podrijetlom žrtve, a najučestalije su prijetnje, oštećenja imovine i fizički napadi. Zato je, osim edukacije svih dionika, potrebno i unaprijediti suradnju tijela kaznenog progona, akademske zajednice i drugih koji rade na ovom području, kako bi se svi potencijalni zločini istražili i adekvatno procesuirali, ali i utvrdili pravni standardi zločina iz mržnje, te izbjegle presude ESLJP poput Škorjanec protiv Hrvatske, koja ukazuje na propuste prilikom prepoznavanja i, posljedično, procesuiranja zločina iz mržnje.

3.2. PRAVA NACIONALNIH MANJINA

Ponovno se pojavljuju zahtjevi za ograničavanjem prava nacionalnih manjina, što se nastavlja još od pristupa EU. No, odnos većine prema manjini jedno je od najvažnijih mjerila demokratičnosti društva, a rješavanje otvorenih pitanja odgovornost je političara na svim razinama. Iako je normativno uređen širok spektar prava, neka se nisu uopće ili su se teško primjenjivala, a za neprimjenjivanje dijela prava nisu propisane sankcije. U područjima poput kulturne autonomije postignut je visok stupanj implementacije prava, dok je do nazadovanja došlo kod proporcionalne zastupljenosti među zaposlenima u javnim tijelima. Poteškoće su i dalje prisutne u području službene i javne uporabe manjinskog jezika i pisma, izboru i funkcioniranju manjinskih vijeća i predstavnika te pristupu sredstvima javnog priopćavanja, a pritužbe smo zaprimali i u području odgoja i obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina te zastupljenosti u izvršnim i predstavničkim tijelima JLP(R)S.

3.3. DISKRIMINACIJA TEMELJEM RASE, ETNIČKE PRIPADNOSTI ILI BOJE KOŽE TE NACIONALNOG PODRIJETLA

Stupanje u brak s osobom srpske nacionalnosti ili druge boje kože i dalje je neprihvatljivo za 1/5 građana RH, nešto više od 1/4 smatra da bi Romi koji rade u uslužnim djelatnostima odbili klijente, a oko 1/3 kako ne bi trebalo zapošljavati azilante. Ovakvi stavovi mogu dovesti do diskriminacije, a da bi se ona prevenirala, uz obrazovanje, važno je i u svakodnevnom životu iskusiti zajedničke vrijednosti te različitosti.

Pripadnici srpske nacionalne manjine izloženi su vrijeđanju, javnim prozivkama ili pozivima na nasilje, čak i napadima. Ostaje i problem opskrbe električnom energijom i vodom na područjima pretežito nastanjenim Srbima povratnicima, osobito u udaljenijim, ruralnim i nerazvijenim krajevima. Tako električnu energiju treba (ponovno) spojiti u 126 sela i zaseoka.

40% Roma nema dovoljno sredstava za nabavku kvalitetne hrane i plaćanje režija, što ozbiljno ugrožava njihovo zdravlje, pa i ne čudi što ih je svega 1,4% starije od 65, dok je u toj dobi 16,8% opće populacije. Kao poteškoće i dalje ostaju segregacija u obrazovanju, nedovoljno učenika u četverogodišnjim srednjim školama, mali broj studenata, razmjerno malen napredak u zapošljavanju, ostvarivanje prava iz socijalne skrbi te stanovanje. Velik broj Roma živi u udaljenim, prometno izoliranim naseljima, u uvjetima ispod svake razine ljudskog dostojanstva. Stoga brine što nije donesen novi Akcijski plan za provođenje Nacionalne strategije za uključivanje Roma od 2013. do 2020.

Među 139 država, tek su u njih 9 građani manje prijateljski raspoloženi prema migrantima i izbjeglicama, od građana RH (Gallup istraživanje). Migracijska politika za 2013.-2015. nije zamijenjena novom, a ne postoji

ni zasebna integracijska politika. Donesen je Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019., no ne obuhvaća višestruko brojniju skupinu tražitelja međunarodne zaštite. I dalje su prisutne poteškoće pri zapošljavanju, obrazovanju, pristupu zdravstvenoj zaštiti i učenju hrvatskog jezika. Azilanti vrlo teško nalaze stan, a u 2017. osigurano im je tek 70 sati tečaja hrvatskog jezika.

3.4. OBNOVA I STAMBENO ZBRINJAVANJE

Kao i ranije, najveći broj pritužbi odnosi se na dugotrajnost postupaka, a neki traju i više od 10 godina. Tome, kao i pravnoj nesigurnosti, pridonose višestruke izmjene i dopune ZPPDS-a, no i dalje nije izrađen njegov pročišćeni tekst. I u 2017. je podnesen značajan broj zahtjeva za stambeno zbrinjavanje SDUOSZ-u, njihovo postupanje intenziviralo se u odnosu na 2016, a prepreka bržem rješavanju je i mali broj raspoloživih stambenih jedinica. Novim Zakonom regulirat će se stambeno zbrinjavanje samo na potpomognutim, a ne na cijelom području RH, što je nedostatno.

Tek 9,62% zahtjeva za hitno stambeno zbrinjavanje riješeno je pozitivno. Na negativno mišljenje, koje Povjerenstvo SDUOSZ-a donosi na zatvorenoj sjednici, nije moguće uložiti žalbu, pa je nužno povećati transparentnost ovog postupka i tretirati ga kao upravnog, radi dostupnosti pravnih lijekova. Značajno je smanjen broj korisnika organiziranog smještaja, najviše zbog preseljenja u novoizgrađeno naselje Dumače, a preostalih 58 korisnika planira se zbrinuti tijekom 2018., kada se napokon očekuje zatvaranje svih objekata organiziranog smještaja.

Rokovi za podnošenje zahtjeva za stambeno zbrinjavanje bivših nositelja stanarskih prava još su uvijek otvoreni, a njihovo je rješavanje potrebno ubrzati, o čemu svjedoči i primjer pritužiteljice koja ga je podnijela 2005. Pravo joj je utvrđeno tek 2016., no i dalje nije stambeno zbrinuta jer joj nije ponuđen useljiv stan. Korisnici prava na obnovu osnovano su se prituživali na lošu kvalitetu ili propuste pri izvođenju radova, a u ovim predmetima nužno je ažurnije postupati.

3.5. STATUSNA PRAVA GRAĐANA

I dalje se događa da građani slučajno doznaju da im je prebivalište odjavljeno, a osobna iskaznica nevažeća. Policija ih odjavljuje po službenoj dužnosti, nakon terenske provjere i razgovara s osobama čija se imena ne spominju u rješenju, što nije u skladu s načelom utvrđivanja materijalne istine iz ZUP-a. Radi toga je pokrenuto 130 upravnih sporova, a postotak sudskih poništenja ovih rješenja u pojedinim PU iznosi 50, čak i 100%. Pritužbe vezane uz primitak u hrvatsko državljanstvo su se odnosile na duljinu trajanja postupka, neuvažavanje objektivnih razloga zbog kojih nije pribavljen otpust iz drugog državljanstva kada je on uvjet za primitak te na postojanje utvrđenih sigurnosnih zapreka, iako prethodno nisu postojale. Sigurnosna procjena problem je i kod odobravanja privremenog ili stalnog boravka, pa je nužno zakonski odrediti pravne standarde pojmova „zaštita pravnog poretka“ i „zaštita nacionalne sigurnosti“.

3.6. RADNI I SLUŽBENIČKI ODNOSI

Ovo područje bilo je najzastupljenije među pritužbama u 2017. Zaposleni i u javnom i u privatnom sektoru često sklapaju nepovoljne ugovore o radu na određeno vrijeme, rade bez isplaćenih plaća ili pristaju na isplatu minimalne plaće na tekući račun, a ostatak „na ruke“, te na nezakoniti prekovremeni rad, a ukazuju i na zlostavljanje na radu, koje još uvijek nije u dovoljnoj mjeri pravno regulirano. Nezaposleni se pritužuju na brisanje iz evidencije HZZ-a, odnos djelatnika, visinu novčane naknade za vrijeme nezaposlenosti, ali i na mjere aktivne politike zapošljavanja, ponajviše vezane uz stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa. Na nemogućnost korištenja ove mjere prituživali su se stariji od 30, oni s više obrazovnih kvalifikacija i deficitarnih zanimanja. Osobe koje bez pripravničkog staža ne mogu polagati stručni ispit, a

onda ni ishoditi licencu za rad, najčešće zdravstveni radnici, prituživali su se kako im je zbog načina i uvjeta provođenja ove mjere ograničeno pravo na rad. Staž im je u praksi bilo gotovo nemoguće steći, jer je poslodavcima financijski povoljnije primiti osobe koje koriste mjere HZZ-a, za koje oni nisu ispunjavali posebne uvjete. Ovi bi problemi trebali biti uklonjeni smjernicama koje je Vlada donijela krajem 2017. Konačno, od 33.387 osoba koje su završile s korištenjem mjera u 2017., zaposleno ih je 48,8%.

Građani su duboko uvjereni da javne službe nisu jednako dostupne svima te da se natječaji za zapošljavanje raspisuju isključivo radi ispunjavanja forme, zbog netransparentnih selekcijskih postupaka u kojima se kandidati izabiru isključivo temeljem dostavljene dokumentacije ili eventualno obavljenog razgovora, što ostavlja značajan diskrecijski prostor. Postupak i način odabira kandidata moraju biti jasno propisani, a sami kandidati o tijeku postupka unaprijed i na prikladan način obaviješteni. Nastavile su se pritužbe na dugotrajnost postupanja Odbora za državnu službu, a nakon uvažavanja preporuke pučke pravobraniteljice stvorene su pretpostavke za jačanje kadrovskih kapaciteta Odbora i rad u punom sastavu. Službenici su se prituživali na postupanje povjerenika za etiku, premještaje, raspored na radno mjesto s umanjnjem plaće, probleme oko isplate drugih materijalnih prava, nemogućnost napredovanja i zlostavljanje na radu. Potrebno je preispitati regulaciju rada temeljem ugovora na određeno vrijeme, o čemu svjedoči primjer osobe koja ih je tijekom 15 godina rada kod istog poslodavca sklopila čak 54, što zasigurno stvara osjećaj nesigurnosti i neizvjesnosti egzistencije. Dugotrajnost postupaka razlog je pritužbi na inspeksijske službe, kojima je nužno jačati kadrovske kapacitete te razmotriti preustroj službi, kao i osigurati da inspektori ne budu prekomjerno opterećeni radom na predmetima po kojima su obvezni postupati po službenoj dužnosti.

Problemi u ovom području mogu se povezati sa sve većim odlaskom građana iz RH, neovisno jesu li ili nisu zaposleni, kolika im je plaća, primaju li ju uopće, jesu li im blokirani računi te bez obzira na njihov obiteljski status ili razvijenost dijela zemlje iz kojeg dolaze.

3.7. DISKRIMINACIJA NA PODRUČJU RADA I ZAPOSŁJAVANJA

Pritužbe u područjima rada i zapošljavanja čine više od 40% ukupnog broja diskriminacijskih predmeta u 2017. Kod zapošljavanja su najčešće one temeljem dobi, a za razliku od ranijih godina, u nepovoljniji položaj stavljaju se i znatno mlađi od 50, koje se na sofisticirane načine eliminira iz postupka. Stoga i ne čudi kako je 33,1% nezaposlenih te 34,4% korisnika novčane naknade za nezaposlene u 2017. bilo u dobi od 50 i više godina. Uz dob, pritužbe su se odnosile i na diskriminaciju temeljem etničke pripadnosti, pri čemu su naročito pogođeni Romi.

Pritužbe u području rada ukazuju na jasnu povezanost položaja radnika s gospodarskom situacijom u državi, no teže gospodarske prilike ne smiju se amortizirati kroz kršenja njihovih prava. I dalje pojedina trgovačka društva sistematizacijama radnih mjesta te listama tehnološkog viška u znatnijoj mjeri otkazuju ugovore o radu radnicima starije dobi. O snižavanju dobne granice svjedoči i presuda protiv trgovačkog društva kojom je utvrđeno da se radnika već u ranim tridesetima smatralo „istrošenim“, a poslodavac je isticao da želi nove, mlađe radnike. I sindikalni angažman sve češće je razlog diskriminacije – nameće im se prekovremeni rad, nepovoljnije korištenje odmora i dopusta, otežava napredovanje na poslu, ostanak u radnome odnosu i slično. Pojedini poslodavci otvoreno iskazuju negativan stav prema sindikalnom djelovanju i njihovim članovima, ističući kako su najuspješniji oni poslodavci u kojima ne postoje sindikati, uvjetujući ostanak u radnom odnosu neučlanjenjem u sindikat, pokušavajući saznati imena članova, odnosno ostvarujući zabranjeni nadzor nad utemeljenjem i djelovanjem sindikata. Pozitivna je akcija 34 poduzeća i organizacije koji su potpisali „Povelju o raznolikosti Hrvatska“, obvezujući se na provedbu politike raznolikosti i nediskriminacije.

3.8. UMIROVLJENICI I STARIJE OSOBE

Ukupni mjesečni iznosi socijalnih naknada nisu dostatni za podmirenje osnovnih životnih potreba starijih osoba, pa bi trebalo ubrzati tempo uvođenja socijalne mirovine, koja bi mogla ublažiti rizik od njihovog siromaštva. Predviđeno je i uvođenje statusa njegovatelja za skrb o starijima, ali bez precizno definiranog vremenskog okvira. Ove dvije novosti dio su Strategije socijalne skrbi za starije osobe 2017.-2020., čijim je donošenjem usvojena preporuka pučke pravobraniteljice.

Samostalni život i ostanak u vlastitom domu starijima omogućuje socijalna usluga pomoći u kući koju je u 2017. ostvarilo tek 4.551 korisnika, što je manji broj potrebitih, zbog restriktivnih zakonskih uvjeta i ograničene dostupnosti u brojnim dijelovima zemlje. Doprinos dijelom može dati provođenje projekta „Zaželi – program zapošljavanja žena“ u koji su se uključile brojne udruge, općine i gradovi.

Prema zadnjim dostupnim podacima, u RH živi 758.633 starijih od 65 godina, a u domovima (2 državna, 45 decentraliziranih i 97 privatnih) ima kapaciteta za smještaj njih 17.620. Na listama čekanja stariji se nalaze godinama, a osim što su netransparentne, ne slažu se prema prihodovnom cenzusu. MDOMSP u inspekcijskim nadzorima nailazi na manjak zdravstvenih radnika, prekobrojnost korisnika u odnosu na propisane uvjete, neodržavanje higijene prostora i opreme te nedostatke u pružanju njege i brige o zdravlju. No, sustav nadzora, zbog manjka zaposlenih inspektora, nema preventivnu funkciju. Iskustva iz naših obilazaka slična su kao i ranije, pa je i dalje prisutan problem dodatnih troškova, nedostatka individualnih planova i slabe informiranosti korisnika o pravima. Poboljšanjima bi mogao pridonijeti priručnik o pristupu utemeljenom na ljudskim pravima u dugotrajnoj institucionalnoj skrbi, kojeg smo objavili u sklopu ENNHRI projekta.

Nasilje nad starijim osobama i dalje je veliki problem, a novim Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji, temeljem preporuke pučke pravobraniteljice, nasiljem nad starijom osobom smatra se i zanemarivanje njenih potreba, koje dovodi do uznemirenosti ili vrijeđa dostojanstvo te joj time nanosi tjelesne ili duševne patnje, a predstavlja kvalificirani oblik djela. I dalje su česte zlouporabe ugovora o dosmrtnom i doživotnom uzdržavanju, zbog čega je i dalje potrebno kreirati snažnije zaštitne mehanizme, a pozitivan iskorak svakako su izmjene ZSS-a kojima su prihvaćene naše preporuke da se pružateljima socijalnih usluga, osobama koje su kod njih zaposlene te članovima njihovih obitelji, zabrani sklapanje ovih ugovora. Konačno, u okviru UN-a razmatra se mogućnost pripreme Konvencije o pravima starijih osoba, s obzirom da, između ostalog, postojeće konvencije samo implicitno štite ovu skupinu.

Umirovljenici koji su radni vijek proveli kao, primjerice, učitelji i inženjeri obraćaju nam se i navode da se osjećaju osiromašeno i poniženo jer od svojih mirovina, bez tuđe financijske pomoći, ne mogu normalno živjeti. Čak 180.521 osoba umirovljenih prema općem propisu u prosincu 2017. ostvarilo je mirovinu manju od 1.000,00 kn.

Od slične ili gore sudbine strahuju i budući umirovljenici, koji 2002. još nisu imali navršениh 40 godina i koji će primati mirovinu iz prvog i drugog stupa, bez prava na dodatak od 27%. Iako MRMS planira ublažiti te razlike u budućnosti, pitanje je što će biti s onima koje su ovim odredbama već zahvaćene. Najavljena je opsežna reforma mirovinskog sustava, a predviđa se i omogućavanje nekog oblika rada uz mirovinu većem broju umirovljenika, što bi trebalo promatrati u kontekstu podizanja zadovoljstva i kvalitete života, a ne kao način osiguranja egzistencije.

Pritužbe pučkoj pravobraniteljici iz područja mirovinskog osiguranja uglavnom se odnose na dugotrajnost postupanja HZMO-a, koje dovodi u pitanje egzistenciju osiguranika, te na manjak informacija, posebno o tome kada će im početi isplata mirovine.

3.9. DISKRIMINACIJA TEMELJEM DOBI

Čak 2/3 ispitanih (MojPosao) sumnja da nisu dobili posao zbog svoje dobi: 31% jer su premladi, 35% jer su prestari, a nekima je to i eksplicitno rečeno. Osobe starije životne dobi često su percipirane kao homogena skupina koja ovisi o drugima, veliki broj ih se smatra isključenima, pa čak i u raspravama koje se na njih izravno odnose, a njihovim pravima bavi se tek nekolicina udruga. Visina mirovine u odnosu na plaću u stalnom je padu: prije 30 godina iznosila je 78% prosječne plaće, danas je svega 38,5%. Stoga su primorani na višestruka odricanja, što može dovesti do socijalne isključenosti i diskriminacije te narušava dostojanstvo i kvalitetu života. Kako „novim“ umirovljenicima i dalje nije moguće dostavljati mirovinu putem pošte, oni krajnje narušenog zdravlja i teško pokretni moraju koristiti usluge drugih osoba što ih čini i dodatno ranjivima, a osim u ovim situacijama, iskorištavanju su izloženi i u kontaktima s trgovačkim putnicima i teleoperaterima. Uz postojeće predrasude o njihovim razlozima odlaska liječniku, prema kvantitativnom istraživanju „Prava osoba starije životne dobi u Gradu Zagrebu“ 9% starijih je, otkad su u mirovini, na neki način bila uskraćena medicinska pomoć. 17% osoba u dobi od 35 do 49 godina brine o nemoćnim članovima obitelji, no pri tom nemaju nikakvu institucionalnu potporu za pomirenje privatnog i poslovnog života te ovise o (ne)razumijevanju svojih poslodavaca.

Mladi su također često izloženi dobnoj diskriminaciji u različitim područjima, a posebno oni niže razine obrazovanja, slabijeg imovnog stanja, lošijeg društvenog položaja ili narušenog zdravlja. Posebno je osjetljivo razdoblje prijelaza iz obrazovnog sustava na tržište rada, za što su i osmišljene mjere aktivne politike zapošljavanja. No, ona za osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa gotovo je u potpunosti zamijenila pripravnništvo, a etablirala se kao standardna prekarna etapa koja je početak karijere učinila puno nesigurnijim i slabije plaćenim.

3.10. SOCIJALNA SKRB

Građani se najčešće pritužuju na niske iznose ZMN, dugotrajnost vještačenja, neodobravanje iznosa jednokratne naknade te neujednačeno postupanje CZSS. Nisu skraćeni rokovi rješavanja drugostupanjskih predmeta što je neprihvatljivo jer su stranke najčešće najranjivije skupine koje očekuju brzo rješavanje i pomoć. Prema Eurostatu, stopa rizika od siromaštva nakon socijalnih transfera u EU-28 u 2015. bila je 17,3%, a u RH 20%, no podatci DZS za 2016. pokazuju blagi pad na 19,5%. DZS i Svjetska banka izradili su mape siromaštva za po županijama, gradovima i općinama, a vidljiva je niska korelacija dijela socijalnih programa sa siromaštvom, pa ih je nužno usmjeriti kako bi se smanjile regionalne razlike i iskorijenilo siromaštvo i socijalna isključenost na području cijele RH.

21,4% BDP-a izdvaja se za socijalne naknade, no samo 0,2% za socijalnu isključenost i stanovanje. Povećanjem socijalnih naknada, odnosno uvođenjem minimalnog dohotka (jedan od 20 načela Europskog stupa socijalnih prava), trebalo bi osigurati dostojanstven život socijalno najugroženijim građanima, u prilog čemu govore i prva dva cilja održivog razvoja UN-a. Radno sposobnim nezaposlenim korisnicima ZMN-a treba omogućiti besplatnu dokvalifikaciju, prekvalifikaciju, povremene radove te učinkovitije mjere radne aktivacije i brži ulazak u svijet rada, između ostaloga i davanjem poticaja poslodavcima za njihovo zapošljavanje. Tek dio velikih gradova i gradova sjedišta županija ispunjava obvezu financiranja naknada za troškove stanovanja i pučkih kuhinja te ustrojavanja prihvatilišta/prenoćišta za beskućnike. Kao socijalnu uslugu potrebno je propisati i usluge socijalnih samoposluga, utvrditi kriterije dodjele pomoći i siguran izvor financiranja. Skrb o beskućnicima ne bi se trebala bazirati na smještaju u institucije, već bi trebalo više raditi na njihovoj integraciji i socijalnom uključivanju u lokalnu zajednicu te na prevenciji beskućništva, posebno kroz socijalno stanovanje ili povoljni najam javnih stanova, a mladim beskućnicima bi trebalo osigurati stambene zajednice u kojima bi imali podršku u socijalnoj integraciji, posebno pri uključivanju u

tržište rada. Sukladno našim preporukama, MDOMSP planira izraditi Nacionalnu strategiju o beskućništvu i Protokol o postupanju s beskućnicima te razmotriti uvođenje definicije beskućnika prema ETHOS tipologiji.

Mlađi punoljetnici, stariji od 18 i mlađi od 21, koji izlaze iz domova za djecu i stambenih zajednica ustrojenih u okviru tih domova, posebno su ranjiva skupina, osobito oni koji ih moraju napustiti, a nemaju osigurano stanovanje ni mogućnost povratka u vlastitu obitelj pa im je potrebna društvena pomoć kako bi se izjednačili sa svojim vršnjacima koji takvu podršku imaju.

3.11. STANOVANJE

Još uvijek ne postoji opći propis koji regulira stanovanje već se ono razrađuje u više zakona, ovisno o različitim kategorijama građana, primjerice bivših nositelja stanarskog prava, hrvatskih branitelja, a nije donesena ni Strategija o socijalnom stanovanju. Problem je i u nedostatnom broju stambenih jedinica te neriješenim imovinsko-pravnim odnosima.

RH nema tradiciju razvijenog i uređenog tržišta najma stanova, dok je komercijalno često u zoni sive ekonomije. Poseban je problem u turističkim središtima tijekom sezone, kada nedostaje nekretnina i/ili su cijene previsoke. Sve je više različitih kategorija građana (mladi koji rade na određeno, policijski i drugi državni službenici), kojima bi najam bio rješenje stambenog pitanja, makar privremeno, pa je potrebno promovirati i jačati sustav najamnog stanovanja u javnom sektoru, uključivo i kroz POS, kojim je do sada, prema nama dostupnim informacijama, sklopljeno 856 ugovora o najmu.

Strateški dokumenti kojima se određuju smjernice i ciljevi upravljanja i raspolaganja državnom imovinom još nisu doneseni, a brojni propisi iz ovog područja otežavaju snalaženje, uzrokuju pravnu nesigurnosti i zahtijevaju stručno znanje. Tijekom dužeg razdoblja se stanovima u državnom vlasništvu nije upravljalo racionalno i učinkovito, pa pojedini građani desetljećima u njima žive bez valjane pravne osnove. Od 2010. RH nije sklapala ugovore o najmu stanova u svom vlasništvu/suvlasništvu sa zatečenim korisnicima niti je prazne stanove davala u najam, a nije bilo ni kontinuirane naplate najamnina niti usklađivanja s povećanjem pričuve. Kao posljedica, bespravno useljenim građanima je zbog nepodmirenih troškova obustavljena isporuka energenata, no oni i dalje očekuju legalizaciju svog statusa, budući da nisu iseljeni. Izmjene Zakona o najmu stanova vezano uz zaštićeni najam još uvijek nisu donesene, što RH izlaže tužbama, a povremeni medijski napisi o mogućim rješenjima dovode u sumnju da se žele rješavati samo privatni partikularni interesi.

3.12. ENERGETSKO SIROMAŠTVO

Život u neadekvatnim uvjetima negativno utječe na fizičko i psihičko zdravlje, a energetska siromaštvo se sve više prepoznaje kao jedan od ključnih problema današnjice. RH ima obvezu donijeti i provoditi javne politike kojima se ostvaruje dostojan život i primjeren životni standard građana, a time i zaštitu od energetske siromaštva. Provode se aktivnosti za donošenje 2 važna dokumenta iz ovog područja, a najavljena je i mogućnost proširenja kriterija za stjecanje statusa ugroženog kupca energije. No, i dalje nije utvrđena definicija energetske siromaštva niti indikatori za njegovo praćenje. Jedina sustavna mjera je pravo na naknadu za ugroženog kupca energenata, kojom se uskom krugu korisnika subvencioniraju troškovi električne energije. Posebno je problematična obustava energije zbog nepodmirenih dugovanja, koje građani ne mogu podmiriti, pa bi trebalo propisati provođenje aktivnosti opskrbljivača radi prevencije ovih situacija te razmotriti da se za određene kategorije ugroženih potrošača propiše zabrana obustave u najhladnije doba godine, barem do minimalne količine kojom mogu zadovoljiti nužne potrebe i izbjeći ugrozu zdravlja.

3.13. KOMUNALNE DJELATNOSTI I JAVNA VODOOPSKRBA I ODVODNJA

Komunalne i vodne usluge ne podliježu zakonitostima slobodnog tržišta i moraju funkcionirati usprkos manjku financijskih sredstva, što je izazov za JLS i javne isporučitelje vodnih usluga. OCD-i upozoravaju kako nedostaje transparentnog i participativnog upravljanja komunalnim društvima, kojima bi se pridonijelo učinkovitosti upravljanja javnom imovinom, smanjili troškovi i u konačnici onemogućila privatizacija ovih djelatnosti. Također, u nacrtima propisa u javnim raspravama tijekom 2017. nedostajala su obrazloženja ciljeva donošenja, što izaziva zabrinutost o mogućoj privatizaciji i poskupljenju usluga. Građani su se najviše žalili na obračun i naplatu komunalne naknade, nedostatnost komunalne infrastrukture, neodržavanje komunalnog reda i nerazvrstanih cesta, obračune usluga javne vodoopskrbe i odvodnje te obustave isporuke vode. Na snagu je stupila Uredba o gospodarenju komunalnim otpadom, temeljem koje bi se trebala omogućiti uspostava kvalitetnog i ekonomski učinkovitog sustava sakupljanja komunalnog otpada, no ostaje vidjeti na koji će se način riješiti višegodišnji problemi. Više se pažnje treba posvetiti smanjenju gubitaka vode u javnim sustavima vodoopskrbe, a s porastom broja građana koji sve teže plaćaju režijske troškove, stječu se uvjeti za otvaranje javne i stručne rasprave o nužnosti konstitucionalizacije prava na vodu i u RH, čime bi se, kao trajna društvena vrijednost, osigurala dostupnost vode za piće i sanitarne potrebe građanima bez diskriminacije i neovisno o političkim i/ili tržišnim interesima za privatizacijom.

3.14. NEJEDNAK REGIONALNI RAZVOJ S POSEBNIM OSVRTOM NA RURALNA PODRUČJA

Nastavili smo s terenskim obilascima županija, a gotovo svi sugovornici isticali su problem iseljavanja mladih i obitelji. Precizni podatci o tome ne postoje, jer mnogi dolazak ne prijavljuju, ali prema DZS-u, tijekom 2016. je odselilo 36.436 osoba. Gotovo polovica su dobi od 20 do 39 (46,7%), a najviše ih je iz Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije. Procjene govore kako će u čak 5 županija do 2051. broj stanovnika pasti 40-60%, dok će mladi činiti tek 12%, radno aktivni 57%, a stari čak 31% stanovništva. Depopulacija je povezana s nedostatkom dostupnih javnih usluga - prijevoza, zdravstvene zaštite, socijalne skrbi, komunalnih usluga, vodoopskrbe i odvodnje - pa je potrebno što prije, i koristeći ESI fondove, osmisliti konkretne mjere kojima bi se to promijenilo. Stanovnici ruralnih područja u značajnoj su mjeri izloženi riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, a zbog nižeg fiskalnog kapaciteta, slabije razvijene jedinice im ne mogu priuštiti razinu socijalne zaštite koju mogu pružiti razvijenije. Razlika je i u dostupnosti usluga, poput kapaciteta vrtića, pa je, primjerice, u Brodsko-posavskoj županiji u njih uključeno tek 18,9% djece od 3 do 6 godina, dok ih je u Zagrebu 91%.

3.15. REFORMA LOKALNE I PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE

Nisu provedene značajnije mjere reforme javne uprave definirane Strategijom razvoja javne uprave 2015.-2020. i Akcijskim planom za provedbu Strategije 2017.-2020, ali je donesen Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi koji daje parcijalna rješenja i koji je osnažio položaj izvršnih lokalnih čelnika spram predstavničkih tijela građana, što ugrožava temelje predstavničke demokracije na lokalnoj razini. Nužno je donijeti novi, cjeloviti Zakon, uz prethodno provedenu javnu raspravu sa svim relevantnim dionicima.

3.16. FINACIJE

Trenutni ovršni sustav, za koji se još uvijek nude tek parcijalna rješenja, i dalje nije funkcionalan ni pravedan. Vjerovnici ne uspijevaju naplatiti svoje tražbine, dok sustav istovremeno djeluje kao katalizator prezaduženosti građana, koji nam se javljaju s osjećajem beznađa i oduzetog dostojanstva, gurnuti na marginu društva. Problemi, koje otežava nesnalaženje građana u propisima, odnose se na visoke troškove postupka, ovrhe zaštićenih primanja i nedovoljnu razvijenost mehanizama za prevenciju ovrhe, o čemu

svakako treba povesti računa kod donošenja novih, stabilnih rješenja, koja bi trebala vratiti smisao ovog instituta, uz procesnu ravnotežu ovrhovoditelja i ovršenika.

Stečaj potrošača, kao alternativa ovrsi, nije dovoljno prepoznat među dužnicima, a istraživanja pokazuju da ga ne pokreću jer vjeruju kako će ipak samostalno otplatiti dug i zbog straha od gubitka imovine, dok 1/3 ispitanika uopće ne zna za ovu mogućnost. Problem je i nezainteresiranost vjerovnika, koji se ne pojavljuju na zakazanom sastanku u savjetovalištu niti se očituju o predloženom planu ispunjenja obveza. Trenutno su u cijeloj RH imenovana samo 2 povjerenika, pa i nema kapaciteta za provođenje većeg broja postupaka.

Središnja država je na 2. mjestu među vjerovnicima prema udjelu u ukupnom dugu i broju građana pod ovrhom, no MF nam nije dostavilo podatak o otpisu poreznog duga u 2017. Najugroženijim insolventnim dužnicima treba pomoći usmjerenim međuresornim mjerama sa socijalnim ciljem i jasno prethodno procijenjenim sustavnim učincima, koje su bile najavljene kroz mjere otpisa dugova, no još uvijek nisu donesene. Također, ostaje vidjeti učinke pojačane zaštite prava korisnika financijskih usluga, propisane i Zakonom o stambenom potrošačkom kreditiranju, a sadržane i u presudi Suda EU koja ukazuje na stroge zahtjeve koje financijske institucije moraju zadovoljiti kod stupanja u pravne odnose s potrošačima.

Kroz poreznu politiku država izravno pokazuje stav prema ljudskim pravima, osiguranjem dovoljnih sredstava za njihovo ostvarenje i osmišljavanjem poreza koji će osigurati da osobe ispod ili blizu granice siromaštva ne budu gurnute još dublje u njega. Sudbina poreza na nekretnine pokazala je posljedice izostanka savjetovanja sa zainteresiranom javnošću i procjene učinaka propisa, što dodatno narušava povjerenje građana. Značajan broj pritužbi odnosi se na dugotrajnost drugostupanjskih postupaka MF, koji višestruko premašuju dvomjesečni rok.

3.17. BRANITELJI

Veliki broj branitelja još uvijek nije uopće ili na odgovarajući način riješio svoj status, a tek treba vidjeti u kojoj će mjeri novi ZPHBIDR, u koji su uvrštene gotovo sve naše preporuke, ispuniti očekivanja i riješiti višegodišnje probleme. No, ostaju otvorena pitanja maloljetnih branitelja, za koje tek treba pronaći primjeren model priznanja zasluga i doprinosa u Domovinskom ratu. Također, pravo prednosti pri zapošljavanju je jako teško ostvariti, jer se ne primjenjuje dosljedno, a ovlaštenici prava, kao ni poslodavci, nisu dovoljno educirani o svojim pravima i obavezama.

3.18. CIVILNE ŽRTVE RATA

Nema službenih podataka o broju civilnih žrtava rata u RH, a prema podacima OCD-a procjenjuje se da ih je između 4.000 i 8.000. U 2017. nije ostvaren gotovo nikakav pomak u rješavanju njihovih problema, pa ih i dalje tek manji dio ima riješen status i pripadajuća prava, koja ostvaruju tek uz poteškoće, a vrlo često su suočeni i s velikim novčanim izdacima te dugotrajnim postupcima. Potrebno je donijeti jedinstven zakon koji bi objedinio sva prava civilnih stradalnika rata, a nužno je da institucije osiguraju neselektivan progon svih počinitelja zločina. Najsloženije pitanje i dalje ostaje sudbina nestalih i nasilno odvedenih osoba u Domovinskom ratu, budući da se još 1.526 osoba vode kao nestale tijekom Domovinskog rata, a uz to je aktualno i 419 zahtjeva za traženje posmrtnih ostataka poginulih, za koje nije poznato mjesto ukopa. Stoga je nužno pojačati napore za konačnim rješavanjem svih ovih slučajeva.

3.19. ZDRAVLJE

Problemi u zdravstvu prisutni su godinama, od financiranja samog sustava, njegove organizacije pa do ljudskih resursa, koji dovode do nepoštivanja osnovnih načela zdravstvene zaštite na štetu pacijenata, gdje se opetovano ističe njena nedostupnost. Primjeri su duge liste čekanja, koje su u 2017. i produljene, zatim

nedostupnost u ruralnim područjima, mali kapaciteti za palijativnu skrb (tek 400-tinjak postelja za 26.000 do 46.000 pacijenata u potrebi), nedostatak informacija o pravima, nedostupnost skupih lijekova i drugi. Novi Zakon o zdravstvenoj zaštiti, predviđen za donošenje u 2017., najavljen kao alat za izvršenje najvažnijih reformskih prioriteta i mjera Vlade RH u zdravstvenom sustavu, nije donesen. I dalje primamo pritužbe na rad strukovnih komora iz područja zdravlja, a kvaliteta zdravstvene zaštite narušena je i odlaskom medicinskih sestara/tehničara i liječnika u inozemstvo.

3.20. DISKRIMINACIJA U PODRUČJU ZDRAVLJA

Kao i u drugim zemljama, i u RH je očekivani životni vijek građana sa sveučilišnim obrazovanjem, kojima okolnosti poput boljih primanja omogućavaju veću dostupnost i višu razinu zdravlja, viši nego kod osoba nižih razina obrazovanja, za 3 godine. No, u RH je stopa smrtnosti od zloćudnih bolesti među najvišima u EU, a udio stanovništva čije zdravstvene potrebe nisu zadovoljene zbog prevelike udaljenosti zdravstvenih ustanova čak je 7 puta veći od prosjeka EU. Neprihvatljivo je i da, unatoč znanstvenim dokazima da pravovremeno liječenje multiple skleroze zaustavlja progresiju, ono započinje tek godinu dana nakon dijagnoze. Unatoč velikim troškovima, zdravlje se ne smije promatrati isključivo kao stavka na rashodovnoj strani proračuna za koju treba osigurati sredstva. Mogućnost ispreplitanja privatnog i javnog zdravstva dovodi do raslojavanja i nejednakosti pacijenata te oslabljuje javno zdravstvo i u njemu angažirane zdravstvene radnike. Pritužbe govore i o uskrati prava uslijed birokratskog pristupa nadležnih tijela te o neprihvatljivom ponašanju liječnika, ali i diskriminaciji osoba sa psihičkim poremećajima koje su, zbog svojeg zdravstvenog stanja, žrtve brojnih stereotipa, ponižavanja i omalovažavanja.

3.21. OBRAZOVANJE

U okviru Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije te kurikularne reforme nije ostvaren značajniji napredak, a problemi u formiranju radnih tijela usporavali su izradu provedbenih dokumenata. Sveučilišta moraju imati visoki stupanj autonomije, što se prvenstveno odnosi na samostalno znanstveno i edukativno djelovanje, dok je izuzimanje od bilo kakve vrste nadzora nespojivo s načelima vladavine prava. No, Sveučilište u Zagrebu zatražilo je utvrđivanje ustavnosti odredbi o upravnom nadzoru nad zakonitošću rada i općih akata visokih učilišta. Brojne prepreke onemogućuju korištenje programa Erasmus+ studentima, a zbog njegovog oporezivanja, studenti često od programa odustaju. 3% odraslih sudjeluje u cjeloživotnom obrazovanju, dok je prosjek EU 10,8%. Donošenjem Zakona o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru, stvorene su pravne pretpostavke za reguliranje cjeloživotnog obrazovanja, no još nije donesen Pravilnik o priznavanju i vrednovanju neformalnog i informalnog učenja.

3.22. DISKRIMINACIJA U PODRUČJU I TEMELJEM OBRAZOVANJA

Rano napuštanje školovanja, nedostatne kompetencije, nekonkurentne vještine i izostanak društvene podrške mogu dovesti i do višestruke diskriminacije u brojnim područjima društvenog života, kao što su rad i zapošljavanje, socijalna sigurnost, zdravstvena zaštita, pristup dobrima i uslugama ili sudjelovanje u kulturnom životu ili stvaralaštvu. Za strukovno obrazovanje odlučuje se 71,1% učenika, što je pri vrhu EU, gdje je prosjek 48,9%, dok je njihova stopa zaposlenosti među najnižima u EU. Među izvanrednim studentima, koji nemaju pravo na subvenciju troškova studiranja, 66% čine oni sa završenom strukovnom školom. Društveni status svojih obitelji procjenjuju niskim, pa bi im trebalo ukloniti financijske prepreke za nastavak školovanja.

I dalje je nejasna distinkcija između akademskog i stručnog obrazovanja, a percepcija stručnog kao manje kvalitetnog, umanjuje polaznicima izgleda za zapošljavanje. Ni prvostupnici, kao visoko obrazovani stručnjaci, nisu dovoljno prepoznati na tržištu rada, a u toj su situaciji i diplomanti koji stječu specifični naziv stručnog specijaliste. Studente iz RH u nejednak položaj u EU stavljaju integrirani studiji koji sprječavaju

unutarnju i međunarodnu mobilnost. Čak 10% studenata sudionika Erasmus+ programa nije to moglo valorizirati, što pokazuje kako institucije veliki naglasak stavljaju na vlastiti program, i time odvrću studente od mobilnosti. 27,9% osoba u RH ne raspolaže digitalnim vještinama, pa je iz perspektive diskriminacije moguće promatrati i sve veći stupanj digitalizacije brojnih usluga. Izmjene Pravilnika o unutarnjem redu ne podliježu kontroli svrhovitosti, pa mogu poslužiti za rješavanje nepoželjnih ili nepodobnih radnika s jedne, i protežiranje podobnih, s druge strane.

3.23. DISKRIMINACIJA TEMELJEM VJERE I SLOBODA VJEROISPOVIJEDI

Osim što uživa zaštitu od diskriminacije, vjera predstavlja bit jednog od temeljnih ljudskih prava, slobode savjesti i vjeroispovijedi. Ipak, pojedinci nerado progovaraju kada misle da su diskriminirani temeljem vjere. Među pritužbama se ističu one o vjerskim sadržajima u javnom prostoru, poput molitvenih inicijativa u krugu bolnica, a restrikcijom prava na javno okupljanje zakonodavac je prepoznao bolnice kao mjesta na kojima ga je opravdano ograničiti, kako bi pacijentima bilo omogućeno pravo na neometanu zdravstvenu skrb, koja uključuje i zaštitu privatnosti, ali i na vlastitu slobodu vjeroispovijedi. Istraživanje o nacionalnom i vjerskom identitetu (Pew Research Center) pokazalo je kako se 93% državljana RH smatra vjernicima, od čega 84% katolicima. Stavovi većine o ulozi vjerskih institucija u društvu su pozitivni, no čak 72% smatra da je njihov upliv u politička pitanja prevelik. Mnogi su izričaj jedne kazališne predstave smatrali vulgarnim i neprimjerenim, no sloboda govora i izražavanja primjenjuje se i na ideje i informacije koje potencijalno vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju, a kritička rasprava, satira, humor i umjetničko izražavanje, uživaju širi stupanj slobode govora. Poteškoće koje prilikom ostvarivanja zdravstvene zaštite doživljavaju pripadnici vjerske zajednice Jehovinih svjedoka još uvijek nisu sustavno riješene, dok su pripadnici židovske vjerske zajednice zamijetili da se u komentarima web članaka poziva na „dovršavanje započetog“ za vrijeme Drugog svjetskog rata, što je osobito zabrinjavajuće. Pripadnici mnogih vjerskih zajednica susreću se s pitanjem slobodnih dana u tjednu ili korištenja prava da ne rade uslijed vjerskih blagdana i svetkovina.

3.24. IZRAŽAVANJE U JAVNOM PROSTORU

Javni je prostor bio ispunjen diskriminatornim govorom i govorom mržnje, dijelom i zbog nedostatka svijesti šire javnosti o ozbiljnosti i posljedicama takvog neprimjerenog izražavanja, no sam pojam govora mržnje još uvijek nije dovoljno jasan: njime se ponekad naziva ostrašćeni govor ili kritika, a pogrešno ga se i izjednačava i s prijetnjom ili klevetom, dok se pojmom "sloboda izražavanja" ponekad manipulira, kako bi se širio govor mržnje. Diskriminatoran govor zabilježen je kod dijela medija koji su širili predrasude i stereotipe, isticanjem nacionalne pripadnosti osoba koje se spominju u negativnom kontekstu. I dalje nije prisutna svijest građana o mogućnosti počinjenja kaznenih djela putem interneta i njihovim pravnim posljedicama, što je vidljivo u brojnim prijetećim i mrzilačkim porukama, kojima se bave tijela kaznenog progona pa je nužno intenzivnije raditi na sprječavanju neprikladnog govora u virtualnom svijetu.

Prema indeksu medijskih sloboda, RH je, u odnosu na 2016., pala za čak 11 mjesta te se sada u konkurenciji od 180 zemalja, nalazi na 74. mjestu, iza svih svojih susjeda. Novinari su zbog svog su rada bili metom online prijetnji smrću, a neki su i fizički napadnuti. Pohvalna je brza osuda nasilja, no nužna je i brza reakcija policije i pravosuđa, jer u suprotnom, odgađanje procesuiranja doprinosi izgradnji stava da je takvo ponašanje prihvatljivo. Zabrinjava i trend na društvenim mrežama gdje poslodavci pregledavaju privatne profile zaposlenika te na temelju njih donose radno-pravne odluke, a novinari u ovoj situaciji, koji iznose činjeničnu osnovu i vrijednosni sud o problemima od javnog interesa, moraju uživati slobodu izražavanja u svim njezinim kapacitetima. Neprofitni mediji ovise o građanima koji mogu odvajati za donacije, nakon što Ministarstvo kulture nije raspisalo natječaj za projekt Razvoj medija zajednice najavljen za 2017., iako su višemilijunski iznosi osigurani sredstvima EU.

I dalje su se koristili različiti sporni simboli proizašli iz NDH, unatoč praksi Ustavnog i Visokog prekršajnog suda te upozorenja povjesničara kako se radi o pozdravu preuzetom od ustaškog pokreta. U Dokumentu dijaloga, Vijeće za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima navodi kako, zbog činjenice da je pozdrav „Za dom spremni“ od samog početka hrvatske državnosti protuustavan, ni protekom vremena, kao ni njegovim korištenjem u Domovinskom ratu, ne može se smatrati „pročišćenim“ od negativnih konotacija. No, predlaže razmotriti uvođenje uske iznimke od blanketne zabrane njegove javne uporabe, pa ostaje za vidjeti hoće li je i kako zakonodavac, tijela progona i sudovi normirati, odnosno uzeti u obzir. Na sportskim susretima i dalje smo svjedoci neprimjerenog, pa i kažnjivog ponašanja dijela navijača, a sankcije klubovima, u rasponu od 5.000 do 80.000 kn, nemaju nikakvih posljedica za izravne prekršitelje. Nažalost, na uzvikivanje huškačkih ili prijetećih parola te isticanje mrzilačkih transparenta ne reagira se prekidom utakmica ili izdvajanju pojedinaca sa stadiona.

3.25. PRAVO NA PRIVATNOST

Pritužbe ukazuju na potrebu za intenzivnijim angažmanom državnih tijela radi zaštite građana u radu agencija za naplatu potraživanja, odnosno od ugrožavanja prava na privatnost te osobnog i obiteljskog života zbog nametljivog ponašanja i uznemiravanja. No, ne postoji pravni okvir koji određuje standarde i pravila postupanja ovih agencija.

3.26. ARHIVSKO GRADIVO

Neovisno o postojanju javnog interesa za dostupnošću podataka iz arhiva, u normativnom smislu treba vrednovati i zaštititi položaj žrtve, odnosno urediti dostupnost osobnih i klasificiranih podataka, vodeći se razmjernošću interesa javnosti da su arhive svima dostupne, i poštivanja osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti. Gotovo jednoglasno su usvojene izmjene i dopune Zakona o arhivskom gradivu i arhivama, a u vrijeme pripreme ovog Izvješća radi se na prijedlogu novog Zakona.

3.27. IMOVINSKOPRAVNI ODNOSI

Povrat imovine oduzete za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine nažalost još nije okončan, a MP i prvostupanijska tijela nemaju preciznih podataka o riješenosti predmeta povrata, zbog čega je teško poduzeti mjere za unapređenje stanja. Uredba o posebnoj vrsti naknade za pokretnine u svojstvu kulturnog dobra koje su sastavni dio zbirki, muzeja, galerija i drugih ustanova, trebala je biti donesena još 1998., a zahtjevi za povrat ovih pokretnina bez nje ne mogu biti riješeni. Nažalost, još uvijek je problem dugotrajnost rješavanja drugostupanijskih predmeta iz područja imovinsko-pravnih odnosa, za što MP kao razlog navodi nedovoljne administrativne kapacitete.

3.28. GRADITELJSTVO

Najveći broj pritužbi i dalje se odnosi na rad građevinske inspekcije u postupcima izvršenja upravnih i upravnosudskih akata kojima je naređeno uklanjanje iz prostora nezakonito izgrađenih zgrada, dok je znatno manje nego ranije onih vezanih za postupak ozakonjenja i prostornog planiranja. Pravomoćna i izvršna rješenja građevinskih inspektora o uklanjanju iz prostora nezakonito izgrađenih zgrada, kao ni odluke upravnih sudova, ne izvršavaju se godinama, u nekim slučajevima više od desetljeća. Građanima za to nisu jasni razlozi, a obrazloženja građevinske inspekcije o razlozima nepostupanja su općenita, nejasna i ne odnose se na konkretan predmet. MGIPU je cilj što više zgrada uključiti u pravni sustav i uskladiti s propisima, dok je prisilno uklanjanje mjera za situacije kada je to u javnom interesu i kada zgrada nikako ne može ostati u prostoru. Navode i problem izvršenje rješenja o uklanjanju, donesenih prije stupanja na snagu ZPNIZ-a, a osobito obiteljskih kuća, u kojima žive stariji i siromašni, kojima je to jedini dom, za koje oni niti njihovi nasljednici zbog siromaštva ili odsutnosti nisu podnijeli zahtjev za ozakonjenje.

3.29. PRAVO NA ZDRAV ŽIVOT: OKOLIŠ I PRIRODA, JAVNO ZDRAVLJE, OTPAD

Zabilježene su djelomične, no ne i korjenite promjene u okolišnoj politici, koja je nedovoljno integrirana i zastupljena u drugim sektorskim politikama, a međusektorska suradnja je i dalje nedostatna. Plan zaštite okoliša za razdoblje od 2016. do 2023. nije donesen, a okolišne udruge izvještavaju o slabom sudjelovanju javnosti u procesima odlučivanja, u kojima se ne uvažavaju vrijednosti lokalne zajednice. Slavonski Brod se i dalje suočava s dugogodišnjim problemom onečišćenog zraka, i kontinuirano se bilježe nedozvoljene koncentracije lebdećih čestica, sumporovodika, sumpor dioksida i prizemnog ozona. Odlagalište otpada Karepovac, čija je sanacija započela krajem 2017., bilo je zahvaćeno velikim požarom, a iako su evidentirane višestruko povećane vrijednosti lebdećih čestica i sumporovodika, NZJZ SDŽ ne navodi kakav bi mogao biti njihov utjecaj na zdravlje. Prema nama dostupnim podacima, RH nema model sustavnog praćenja mogućeg utjecaja onečišćenja zraka na ljudsko zdravlje, kao ni mehanizam kojim se ono sustavno štiti, a nema ni sustavnog praćenja mogućih utjecaja zdravstveno neispravne vode za ljudsku potrošnju na zdravlje. Povišene vrijednosti arsena, željeza i amonija u vodi za ljudsku potrošnju naselja Komletinci, Privlaka i Korođ, kao i uzastopna prekoračenja parametra mutnoće u Splitu i okolici, primjeri su povrede prava na pristup informacijama i prava na zdrav život jer se kasnilo s obavještavanjem javnosti i dostavom pitke vode, čime se produljila izloženost mogućim negativnim utjecajima.

U programima praćenja stanja okoliša nedostaju mjere kojima se prati stanje tla, a inspekcija zaštite okoliša ga u 2017. nijednom nije uzorkovala. Pozitivno je što nisu izdavane dozvole iz područja graditeljstva i prostornog uređenja bez prethodno provedenog obveznog postupka procjenjivanja utjecaja na okoliš. Primamo i pritužbe na buku, a uz porast broja vjetroelektrana, važno je odgovoriti na probleme stanovnika u njihovoj neposrednoj okolici, što se prije svega odnosi na starije stanovništvo u slabo naseljenim mjestima dalmatinskog zaleđa. Najznačajniji udio pritužbi ponovno se odnosio na elektromagnetsko zračenje baznih stanica mobilnih operatera, no unatoč kontinuiranim preporukama MZ i MGIPU, još uvijek nema naznaka za zakonske izmjene koje će omogućiti učinkovitiju zaštitu zdravlja i nadzor nad njihovim postavljanjem. Preventivne i zaštitne mjere za zdravlje građana koji žive u blizini odlagališta otpada, industrijskih postrojenja i drugih objekata koji mogu i/ili već negativno utječu na okoliš, još uvijek nisu jasno određene, ne provode se, niti nadziru.

Lošija je nego ranije situacija s postojećim odlagalištima otpada, posebice Karepovca i Lončarice Velike, a novi Plan gospodarenja otpadom RH od 2017. do 2022. usvojen je početkom 2017. Opravdanost izgradnje planiranih županijskih centara za gospodarenje otpadom trebala bi se utvrditi i u studijama izvedivosti, a nužno je provesti i reviziju predviđenih lokacija, kao i procjenu utjecaja na okoliš i zdravlje.

3.30. KLIMATSKE PROMJENE, SUSTAV CIVILNE ZAŠTITE, VATROGASTVO I ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA – POŽAR U SPLITU

DUZS ocjenjuje ljetnu sezonu 2017. kao jednu od najzahtjevnijih u proteklih nekoliko desetljeća, jer je broj požara, letova kanadera i količina vode utrošene za gašenje, bio čak 3 puta veći nego u 2016. Nakon katastrofalnih poplava u Vukovarsko-srijemskoj županiji 2014., i preporuka pučke pravobraniteljice koje su im uslijedile, na snagu je stupio Zakon o sustavu civilne zaštite koji, između ostalog, propisuje osnivanje izvanproračunskog fonda civilne zaštite radi osiguranja financijskih sredstava za zaštitu i spašavanje u velikim nesrećama i katastrofama, no on još nije osnovan. Isplaćena sredstva za ublažavanje posljedica elementarnih nepogoda nastalih u 2017., pokrivaju tek mali dio nastale i prijavljene štete, što još jednom potvrđuje nužnost njegova osnivanja. Temeljni dio sustava civilne zaštite, između ostalih, čine operativne snage vatrogastva, no njime ne upravlja jedinstveno tijelo, već je razdijeljeno između MUP-a, DUZS-a i HVZ-a, a kompliciranim ga čini i podjela na javne i postrojbe DVD-a, koje se razlikuju u statusu i

odgovornostima. Također, sustavi civilne zaštite i vatrogastva međusobno su nedovoljno usklađeni na zakonodavnoj i operativnoj razini, što se može vidjeti na slučaju splitskog požara koji je mogao biti proglašen i velikom nesrećom. Primjer iz općine Muć govori o nedostupnosti hidranata za zaštitu od požara, pa se otvara pitanje opsega ovog problema, posebice u županijama koje su izuzetno izložene požarima.

Splitski požar ukazao je kako je prevenciju potrebno dodatno unaprijediti, kao i osigurati dostatno i pravovremeno informiranje građana. S druge strane, izazvao je duboko poštovanje i zahvalnost prema pripadnicima vatrogasnih postrojbi, oružanih snaga, policije, civilne zaštite, građanima i svim drugim osobama, udrugama i institucijama, koji su požrtvovno sudjelovali u njegovom, i gašenju drugih požara tijekom 2017., čime su spriječene još teže posljedice.

4. OSOBE LIŠENE SLOBODE I DJELOVANJE NACIONALNOG PREVENTIVNOG MEHANIZMA

Sustavni problemi u zatvorskom sustavu, na koje smo i ranije ukazivali, i dalje su prisutni. Uvjeti smještaja u brojnim kaznenim tijelima još uvijek nisu primjereni ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima, a u pojedinim slučajevima su i ponižavajući. Iako adaptacija prostora zahtijeva velika financijska ulaganja, to ne smije biti razlog za daljnja odgađanja usklađivanja uvjeta smještaja sa zakonskim i međunarodnim standardima. I nadalje najveći dio zatvorenika koji nemaju redovne prihode, nemaju dopunsko zdravstveno osiguranje te ih stoga dio odbija uzimati terapiju. Zatvorska bolnica u Zagrebu i odjeli zdravstvene zaštite zatvorenika u kaznenim tijelima i nadalje nisu ustrojani sukladno ZoZZ-u, a iznimno zabrinjavajući je i problem nedostatka liječnika. Nedovoljan je i broj tretmanskih službenika, a uočeno je i da nemaju proaktivan pristup. Nužno je i sustavno intenziviranje aktivnosti na području izobrazbe zatvorenika, kako bi se nakon izdržane kazne zatvora mogli uključiti na tržište rada. Manjkavosti zakonodavnog okvira dovode do neujednačenog postupanja, a odsustvo jasnih i ujednačenih kriterija, posebice uskraćivanja i ograničavanja prava, izaziva i osjećaj nepravde i svojevolsnosti. Postupanje kaznenih ustanova po pritužbama osoba lišenih slobode nerijetko se svodi na formu, bez suštinskog i objektivnog ispitivanja navoda. Istražni zatvorenici i nadalje u nepovoljnijem položaju u odnosu na osobe koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora. Suradnju sa SUZS-om tijekom 2017. ocjenjujemo dobrom, no svakako postoji prostor za poboljšanje, posebice s obzirom da ni jedna od 7 preporuka iz Izvješća za 2016. nije izvršena u cijelom zatvorskom sustavu.

Ni tijekom 2017. nije postojao sustav građanskog nadzora nad radom policije, jer predviđena povjerenstva za rad po pritužbama građana nisu formirana, s obzirom da se na 2 javna poziva za članstvo nije prijavilo dovoljno kandidata. Kao i ranije, značajan broj pritužbi se odnosio na primjenu sile prilikom poduzimanja policijskih ovlasti, a za njihovo ocjenjivanje od velikog su značaja snimke video nadzora, kojima se građani štite od nezakonitog ili neetičnog postupanja, a policijski službenici od neutemeljenih pritužbi. Uvjeti smještaja još uvijek nisu u potpunosti usklađeni s propisanim standardima, pa osobe lišene slobode često borave u prostorijama bez pristupa pitkoj vodi, danjem svjetlu i ventilaciji, mogućnosti uporabe sanitarnog čvora uz odgovarajuće higijenske uvjete te mogućnosti boravka na svježem zraku. Problem je i što se često ne evidentira vrijeme lišavanja ili puštanja na slobodu, što može predstavljati povredu ustavnih prava građana, a pritvorski nadzornici i dalje su istovremeno i službenici operativno-komunikacijskog centra, što ne doprinosi učinkovitoj zaštiti prava pritvorenih osoba.

Zakon ne izjednačava prisilni smještaj i prisilno liječenje osoba s duševnim smetnjama, no nedovoljno jasne norme ostavljaju mogućnost dvojakog tumačenja, a time i kršenja njihovih prava. Pritužbe se odnose i na nezadovoljstvo angažmanom odvjetnika po službenoj dužnosti, za koje ponekad i ne znaju tko je jer često ne sudjeluje aktivno u postupku. I nadalje se prisilno smještenim osobama oboljelima od akutnih

psihijatrijskih bolesti, koje nemaju dopunsko zdravstveno osiguranje, naplaćuje sudjelovanje u troškovima liječenja, iako ga nisu mogle napustiti svojom voljom. Tijekom obilazaka psihijatrijskih ustanova nisu utvrđena neljudska, ali jesu ponižavajuća postupanja, no pacijenti hvale odnos zaposlenika prema njima. Pojedini uvjeti smještaja i dalje ne udovoljavaju propisanim, a pacijenti smješteni na zatvorenim odjelima koje smo obišli nemaju mogućnost šetnje na svježem zraku. Nisu nam bili dostupni ni cjeloviti podatci o učestalosti primjene mjera prisile, a dio zdravstvenih radnika koji u njima sudjeluju nisu ni u najmanjoj mjeri upoznati s odredbama ZZODS-a i Pravilnika. Nedopustivo je i stavljanje pelena sputanim osobama koje nisu inkontinentne, a ovakva praksa predstavlja ponižavajuće postupanje. Elektrokonvulzivna terapija (EKT), koja se u RH provodi samo na Klinici za psihijatriju KBC-a Zagreb, primjenjuje se isključivo u modificiranom obliku, uz primjenu anestezije i lijekova za mišićno opuštanje, što je u skladu s preporukama SZO te standardima CPT-a. No, potrebno je izraditi smjernice postupanja u EKT i osigurati prostor samo za njezinu provedbu. Prema dostavljenim očitovanjima, u pravilu su sve preporuke koje ne zahtijevaju izdvajanje većih financijskih sredstava, dane tijekom obilazaka, usvojene i izvršene ili je u tijeku njihova provedba. No, prvi puta od početka djelovanja NPM-a prekinut je jedan obilazak, ona KBC-a Zagreb.

Tijekom 2017. nenajavljeno smo obišli 3 doma za starije i nemoćne osobe. Svi pregledani prostori bili su uredni i čisti, a veliki trud se ulaže u njihovu što bolju opremu, no problem je nedostatak osoblja, što se odražava na kršenje prava smještenih osoba. Primjer je 1 medicinska sestra i 2 negovateljice u noćnoj smjeni na 344 korisnika, što može značajno utjecati na njihovu sigurnost. Pojedini teže pokretni korisnici dan u pravilu provode ležeći u krevetu, a korisnica jednog od domova u pet godina koliko je tamo smještena, nije niti jednom izašla na zrak. I nadalje ugovore o smještaju u većini slučajeva ne potpisuju korisnici, već članovi obitelji ili drugi koji su se obvezali plaćati smještaj, što je nedopustivo. Kod obavljanja njege u višekrevetnim sobama ne koriste se paravani, čime se krši pravo na privatnost. Neodgovarajući uvjeti smještaja, poput nedostatka dizala ili rampe za kolica na stepenicama, također utječu na poštivanje prava, a upitna je i sigurnost u slučaju potrebe za evakuacijom. Osobne iskaznice korisnika stacionara često se nalaze kod njihovih obitelji ili skrbnika, što predstavlja svojevrsan način ograničavanja slobode kretanja. Pojedini domovi imaju zaključane odjele na kojima se nalaze osobe koje ih ne mogu napustiti svojom voljom, što je, primjerice, kod Alzheimerove bolesti, ponekad i nužno. No, kako nisu propisani kontrolni mehanizmi, moguće je da netko godinama živi u takvim uvjetima, bez mogućnosti izlaska, odnosno ograničenog prava na slobodu kretanja bez sudske kontrole.

Iako suočena s daljnjim inzistiranjem na Dublinskoj uredbi i načelu solidarnosti prilikom raspodjele migranata odnosno izbjeglica, nadležna tijela u RH i nadalje smatraju da nije potrebno donijeti novu migracijsku politiku. Porast broja tražitelja međunarodne zaštite u RH u odnosu na razdoblje prije 2015. treba promatrati i u kontekstu izmjena zakonskog okvira. No, tijekom 2017. bilo ih je 15,46% manje nego 2016., a donijete su odluke o ukupno 2.126 zahtjeva, što predstavlja napredak u odnosu na ranije godine. Nastavljen je trend pretežitih obustava postupka, kako zbog nedolaska u PTA, njegova napuštanja prije okončanja postupka ili odustanka od zahtjeva za međunarodnom zaštitom, pa on za 2017. iznosi 83,35%. S obzirom na trajanje postupaka odobrenja međunarodne zaštite i neriješene zahtjeve djece bez pratnje, trebalo bi razmotriti zapošljavanje i dodatnih službenika. I u ovom području su, kao i kod statusnih prava građana, zabilježeni problemi odbijenih zahtjeva zbog postojanja tzv. sigurnosne zapreke temeljem mišljenja SOA-e.

Niz je navoda i pritužbi iregularnih migranata, OCD-a i medija o njihovom vraćanju u Srbiju bez provođenja postupaka predviđenih ZOS-om i ZUP-om, za koje je izostala odgovarajuća istraga, što je kasnije ostavilo sumnje i u vezi s pogibijom djevojčice na granici sa Srbijom. Nakon što je njezina obitelj ponijela kaznenu

prijavu, pučka pravobraniteljica je o svojim saznanjima obavijestila Glavnog državnog odvjetnika, Hrvatski sabor i javnost. Naime, unatoč više traženja, od MUP-a nismo dobili detaljnije informacije o provedenim istragama povodom pritužbi i njihovim rezultatima, a provjeru navoda iz pritužbi MUP je ponekad svodio i na evidencije koje uopće ne vodi. Snimke termovizijskih kamera u točno vrijeme incidenta nisu sačuvane, pa nam nije bilo moguće utvrditi istinitost pritužbe. Nije nam dostavljena ni tražena zapovijed Službe za nezakonite migracije Ravnateljstva policije od 25. studenog 2016., iako o njoj imamo pisani trag, a kojom su migranti nakon izdanog rješenja o povratku lišeni slobode bez pravne osnove, odnosno prevoženi iz PP mjesta zatjecanja do PP na granici. Provođenjem ispitnog postupka u PP i uvidom u spis predmeta, pokazalo se kako je odgovor MUP-a o postupanju u konkretnom slučaju bio zavaravajući i nepotpun.

Problematičnim smatramo i donošenja rješenja o povratku u tzv. skraćenom postupku jer se tijekom njegova provođenja ne poziva prevoditelj, a time i iregularnim migrantima onemogućuje da sudjeluju u postupku u skladu sa ZUP-om, dok su u svim pregledanim spisima navedene iste konstatacije o poznavanju jezika, traženju međunarodne zaštite i liječničke pomoći. Pri tom su iregularni migranti, kojima se izdaju rješenja o dragovoljnom povratku, bez identifikacijskih dokumenata i diplomatsko-konzularnih predstavništava država porijekla, pa nije jasno kako mogu postupiti po izdanom rješenju, odnosno napustiti RH u danom roku. Temeljem 3.107 rješenja o povratku, RH je na zakonit način napustilo samo 1.025 osoba, što ne pridonosi zaštiti njihovih prava, a još manje zaštiti sigurnosti i nacionalnih interesa RH. Pregledom spisa u kojima je postupano prema djeca bez pratnje, utvrđeno je da nije pozivan stručni radnik CZSS niti određen posebni skrbnik, nisu odvožena na obvezni liječnički pregled, a posebice se ne vidi na koji način su utvrđivana srodstva unutar grupe, pa se pretpostavlja da je to učinjeno samo na osnovi izjave starijeg člana grupe, što dovodi u pitanje postupke za utvrđivanje najboljeg interesa djeteta i njihove zaštite od mogućeg trgovanja ljudima. O tome je u lipnju 2017. dostavljeno upozorenje MUP-u te smo obavješteni da su po njemu postupili i upozorili PU na dosljedno provođenje Protokola o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja - stranim državljanima. Javno prozivanje pučke pravobraniteljice od strane najviših dužnosnika MUP-a kako o ovim problemima ne bi trebalo komunicirati s javnošću, radi ostvarenja političkih prioriteta RH, predstavlja direktan pritisak izvršne vlasti na rad neovisne nacionalne institucije za ljudska prava.

U postupku donošenja rješenja o ograničenju slobode kretanja smještajem u Tranzitno prihvatni centar Tovarnik, ukazali smo na problematično tumačenje proširenja ovlasti PP za njihovo donošenje, naročito u odnosu na trajanje ograničenja kretanja, te na potrebu da se dopune propisi, kako bi se navedeno uredilo.

5. SURADNJA I JAVNO DJELOVANJE U PROMICANJU LJUDSKIH PRAVA I SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE

Države imaju obavezu osigurati poticajno okruženje za rad i razvoj organizacija civilnog društva, no unatoč tome, Nacionalna strategija za stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2017.-2021. nije usvojena. Prema podatcima Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva, smanjenje sredstava u Uredbi o raspodjeli dijela prihoda od igara na sreću za 2016., utjecala su na održivost financiranja, a neke od OCD-a su zbog smanjenja sredstava morale smanjivati satnice zaposlenima ili raskidati ugovore o radu. Ipak, ohrabruje činjenica da je postotak dijela prihoda od igara na sreću u Uredbi za 2017., kao i za 2018., u odnosu na organizacije koje pridonose razvoju civilnog društva podignut na 11,18%, odnosno 11,64%, no to još nije na razini iz 2015. (14,21%). Mali je broj natječaja namijenjenih zagovaranju zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije te je otežana komunikacija s tijelima izvršne vlasti, posebice kroz sudjelovanje u radnim skupinama pri ministarstvima ili vladinim uredima, kao i nedostatak razumijevanja njihovog rada. Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava 2013.-2016. je istekao, a Vlada novi još nije ni započela izrađivati.

I u 2017. nastavili smo suradnju s brojnim tijelima državne uprave, neovisnim tijelima i međunarodnim organizacijama, a posebno s JLP(R)S, vijećima i predstavnicima nacionalnih manjina, OCD-ima, LAG-ovima, kao i drugim dionicima aktivnim u zaštiti i zagovaranju ljudskih prava i borbi protiv diskriminacije. Nastavljena je i bliska suradnja s posebnim pravobraniteljicama kao partnerskim institucijama u zaštiti ljudskih prava i suzbijanju diskriminacije, a i Savjet za ljudska prava pučke pravobraniteljice nastavio je sa svojim radom. Nakon što je 2012. uspostavljena, i od tada nastavljena intenzivnija suradnja s pet organizacija, koje su djelovale kao regionalne antidiskriminacijske kontakt točke, ta suradnja je tijekom 2017. dodatno proširena, izborom članova nove Mreže antidiskriminacijskih kontakt točaka.

Međunarodnom konferencijom „Zaštita ljudskih prava i jačanje demokracije u Europi“, pod visokim pokroviteljstvom Hrvatskog sabora, obilježili smo 25 godina Zakona o pučkom pravobranitelju. Punu podršku neovisnosti rada nacionalnih institucija za ljudska prava tom su prilikom iskazali, uz potpredsjednika Hrvatskog sabora akademika Željka Reintera, Visoki povjerenik za ljudska prava UN-a, Povjerenik za ljudska prava VE, direktor Agencije EU za temeljna prava, predsjedavajuća Globalnog saveza nacionalnih institucija za ljudska prava i direktorica Instituta za ljudska prava Njemačke, i mnogi drugi. Konferencija, na kojoj je sudjelovalo više od 100 sudionika iz zemlje i inozemstva, bila je prilika za raspravu o najaktualnijim temama iz područja ljudskih prava i diskriminacije u Europi: suzbijanju terorizma, slobodi izražavanja i zajedničkom životu. Umjesto zaključaka, predstavnici neovisnih tijela za ljudska prava, uz podršku Međunarodnog instituta ombudsmana (IOI), Europske mreže nacionalnih institucija za ljudska prava (ENNHRI) i Europske mreže tijela za jednakost (EQUINET), usvojili su *Zagrebačku deklaraciju*, koja naglašava važnost ljudskih prava i jednakosti, kao vrijednosti na kojima je Europa nastala, kao i ulogu potpisnika Deklaracije u jačanju demokracije i vladavine prava.

Nastavljena je i intenzivna multilateralna suradnja s tijelima UN-a, EU, VE i u okviru specijaliziranih mreža: ENNHRI-a, EQUINET-a te IOI-a. Uz predsjedanje ENNHRI-jem od 2016., u listopadu 2017. Izvršni odbor Europske mreže tijela za jednakost izabrao je zamjenicu pučke pravobraniteljice Tenu Šimonović Einwalter za predsjedavajuću EQUINET-a u iduće 2 godine.

Snažnija i učinkovitija promocija ljudskih prava ostala je jedan od prioriteta našeg rada, kao način podizanja svijesti građana o njihovim pravima i načinima zaštite, ali i informiranja stručne javnosti o uočenom stanju. U odnosima s javnošću ove su se aktivnosti temeljile na suradnji s medijima i korištenju vlastitih kanala – web stranice, društvenih mreža i e-maila.

6. LJUDSKI POTENCIJALI, ORGANIZACIJA RADA I PRORAČUN UREDA

Na početku 2017. Uredom pučke pravobraniteljice upravljale su pučka pravobraniteljica i 2 zamjenice, a 3. je izabrana u ožujku, za područje prava osoba lišenih slobode i djelovanje Nacionalnog preventivnog mehanizma. 31. prosinca 2017. u Uredu pučke pravobraniteljice bilo je zaposleno 45 državnih službenika i jedan namještenik, njih 37 u sjedištu Ureda u Zagrebu, po tri u Splitu i Osijeku te dva u Rijeci. Proračun Ureda bilježi kontinuiran blagi porast od 2013. godine, što svakako ohrabruje, budući da i broj predmeta po kojima se u Uredu postupa bilježi još značajniji rast. Jedino jačanjem materijalnih i financijskih kapaciteta Ureda, moguće je odgovoriti na tako velik porast broja predmeta, ali i učinkovito ispuniti sve zadatke koji su instituciji dani mandatima pučkog pravobranitelja, neovisne nacionalne institucije sa Statusom A, središnjeg tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije i Nacionalnog preventivnog mehanizma. Zbog toga, nužno ga je nastaviti jačati i u budućnosti.

Proračun za 2017. izvršen je 99,45% od planiranog. U odnosu na 2016. bio je veći za 5,42%, a povećanje se najvećim dijelom odnosilo na troškove održavanja međunarodne konferencije i nabavu dva

automobila niže srednje klase za područne urede. Ovi podaci se odnose na sredstva financirana iz izvora 11. Opći prihodi i primici.

7. ZAKLJUČAK

Pred nadležnim tijelima na svim razinama je izazovna zadaća zaustavljanja negativnih demografskih kretanja u Hrvatskoj, što je i ostvarivo, no samo uz konkretne mjere proizašle iz dugoročnih, održivih i sveobuhvatnih javnih politika, što je cilj preporuka ovog Izvješća. U 2017. je došlo do pozitivnih pomaka, dijelom i po preporukama pučke pravobraniteljice, no sustavni problemi ostali su gotovo isti, a u pritužbama je vidljivo nepovjerenje građana u institucije i nepoznavanje vlastitih prava, što im pojačava osjećaj nepravde, nejednakosti i nezaštićenosti. Otežan im je pristup pravosuđu, ostvarivanje prava na zdravlje, a mnogi zaposleni su u iznimno nesigurnom statusu. Mnogi problemi dodatno su izraženi u ruralnim krajevima, posebice među stanovništvom u riziku od siromaštva. Nacionalne manjine i dalje imaju poteškoća u ostvarivanju zajamčenih prava, a posebno brine što je dijelu njih otežana integracija u društvo.

Kako bi pomaci bili osjetniji, brži i sveobuhvatniji, potrebno je poduzeti odlučnije i konkretnije korake, pripremljene na osnovu kvalitetnih javnih politika, čije je dosljedno provođenje jedini način postizanja rezultata. Značajna je i uloga međuresorne suradnje, edukacije i ulaganja, koje je nužno intenzivirati. U konačnici, važno je i raditi na uklanjanju svih oblika netrpeljivosti te razvijati kulturu dijaloga, kao faktora koji znatno utječu na kvalitetu života. 231 preporuka pripremljena u ovom Izvješću nude podršku upravo u tom smjeru, stoga se nadamo da će biti pažljivo razmotrene, a zatim i implementirane.

PREPORUKE:

1. Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, da pripremi i Vladi RH predloži usvajanje Izvješća o poduzetim aktivnostima u vezi s preporukama iz izvješća pučke pravobraniteljice;
2. Vladi RH, da osigura dostatna financijska sredstva za provedbu Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2019. te osigura da sva državna tijela, nositelji mjera, provode mjere u rokovima i na način propisan Akcijskim planom;
3. Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, da provodi aktivnosti kojima će informirati građane o zabrani diskriminacije te mogućnostima i mehanizmima zaštite;
4. Ministarstvu uprave, da Zakon o suzbijanju diskriminacije uvrsti među pravne izvore za polaganje Općeg dijela Državnog stručnog ispita;
5. Državnoj školi za javnu upravu, da organizira edukacije o zakonodavnom i institucionalnom okviru za suzbijanje diskriminacije za državne te službenike u tijelima JLP(R)S te rukovodeće državne službenike;
6. Policijskoj akademiji, da za policijske službenike organizira edukacije o suzbijanju diskriminacije, borbi protiv rasizma i ksenofobije te zločina iz mržnje;
7. Hrvatskoj odvjetničkoj komori, da odvjetnicima osigura redovne edukacije o primjeni hrvatskog i europskog antidiskriminacijskog prava;
8. Hrvatskoj udruzi poslodavaca, da osigura redovno održavanje radionica o primjeni hrvatskog i europskog antidiskriminacijskog prava, naročito u području rada i zapošljavanja;
9. Uredu za udruge i Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, da nastave poticati rad udruga s ekspertizom i kapacitetom za pokretanje udruženih diskriminacijskih tužbi i za pružanje pravne podrške žrtvama diskriminacije;
10. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da prilikom razvijanja nacionalnog kurikulumu uvrsti sadržaj/program građanskog odgoja i obrazovanja kao zasebnog predmeta, u cilju razvijanja spoznaje o važnosti poznavanja društvene zajednice, prepoznavanja vrijednosti uvažavanja drugih i dizanja praga tolerancije među učenicima i društvu općenito;
11. Ministarstvu pravosuđa, da izradi odgovarajuće komunikacijske alate usmjerene unaprjeđivanju komunikacije s javnošću;

12. Ministarstvu pravosuđa, da u suradnji sa sudovima unaprijedi sustav objavljivanja pravomoćnih sudskih odluka;
13. Vladi RH i Ministarstvu pravosuđa, da osiguraju dostatna materijalna i financijska sredstava za rad pravosudnih tijela i Pravosudne akademije;
14. Ministarstvu pravosuđa, da ravnomjerno rasporedi sredstva za primarnu i sekundarnu besplatnu pravnu pomoć;
15. Ministarstvu pravosuđa, da natječaj za financiranje projekata pružatelja primarne pravne pomoći objavljuje u zakonskom roku te da ga provodi transparentno i uz jasno definirane kriterije ocjenjivanja;
16. Ministarstvu pravosuđa i Ministarstvu uprave, da usklade podatke iz Registra pružatelja besplatne pravne pomoći s Registrom udruga;
17. Jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, da u proračune uvrste financijska sredstva za pružatelje primarne besplatne pravne pomoći;
18. Ministarstvu uprave, da unaprijedi aplikaciju ureda državne uprave za prikupljanje podataka iz službenih evidencija;
19. Uredima državne uprave, da vode evidenciju o broju i oblicima pružene primarne pravne pomoći;
20. Državnoj školi za javnu upravu, da provodi sustavne specijalizirane edukacije za službenike Ureda državne uprave koji pružaju primarnu pravnu pomoć;
21. Pravosudnoj akademiji, da osigura redovne edukacije sudaca o mirenju i medijacijskim vještinama;
22. Hrvatskoj odvjetničkoj komori, da osigura redovne edukacije za odvjetnike o važnosti i prednostima rješavanja sporova postupcima mirenja;
23. Ministarstvu pravosuđa, da intenzivira započete promotivne aktivnosti usmjerene informiranju građana o mirenju;
24. Povjerenstvu za praćenje i unaprjeđenje sustava podrške žrtvama i svjedocima, da izradi Akcijski plan razvoja podrške žrtvama i svjedocima i predloži ga Vladi RH na usvajanje;
25. Ministarstvu pravosuđa, da na sudovima gdje se poslovi podrške žrtvama i svjedocima obavljaju u okviru zajedničkih službi za potrebe više pravosudnih tijela, odobri zapošljavanje dodatnih službenika, te osnuje odjele na sudovima na kojima ih nema;
26. Državnom odvjetništvu RH, da ustroji odjele za podršku žrtvama ili sklopi sporazume o osnivanju zajedničkih službi s odjelima na županijskim sudovima;
27. Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Ministarstvu pravosuđa, Pravosudnoj i Policijskoj akademiji, da nastave s edukacijom policije, državnog odvjetništva i sudaca o međunarodnim i europskim standardima u suzbijanju diskriminacije i zločinima iz mržnje, uključujući i pravne standarde istaknute u presudi Škorjanec protiv RH, te da organiziraju stručne skupove na ovu temu;
28. Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, da uskladi Protokol o postupanju u slučajevima zločina iz mržnje sa standardima zajedničke metodologije prijavljivanja i praćenja podataka vezanih uz zločine iz mržnje i javnog poticanja na nasilje i mržnju EU;
29. Vladi RH, da brzo i nedvosmisleno reagira na pojave nacionalističke i protumanjinske retorike te promiče međuetnički dijalog, pomirbu i poštivanje različitosti;
30. ULJPPNM-u, da službenike koji rade na kadrovskim poslovima te pripadnike manjina i njihove predstavnike nastavi educirati o pravu prednosti pri zapošljavanju prema UZPNM;
31. Vladi RH i Ministarstvu uprave, da izrade i upute u parlamentarnu proceduru prijedlog izmjena Zakona o službenoj uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina, kojima bi se osiguralo ostvarenje prava na službenu i javnu uporabu manjinskog jezika i pisma u slučajevima kada jedinice lokalne samouprave ne izvršavaju svoje obveze;
32. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku i Ministarstvu uprave, da izrade prijedlog potrebnih zakonskih izmjena kojima bi se pripadnicima nacionalnih manjina i njihovim supružnicima omogućio izbor i upis prezimena u muškom ili u ženskom rodu pri upisu u matice rođenih i vjenčanih;
33. Ministarstvu uprave i Ministarstvu financija, da izrade prijedlog zakonskih izmjena kojima bi se predstavnicima nacionalnih manjina dodijelio status neprofitne pravne osobe i poseban OIB;
34. Ministarstvu uprave, da izradi prijedlog posebnog zakona o izborima za članove vijeća i predstavnike nacionalnih manjina, kako je to predviđeno Zakonom o lokalnim izborima, koji bi se održavali istovremeno s lokalnim izborima;

35. Ministarstvu uprave i Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, da izrade nacrt potrebnih zakonskih izmjena kojima bi se osnažili mehanizmi nadzora nad provedbom UZPNM-a od strane JLP(R)S u te uredila potpora vijećima i predstavnicima u jedinicama koje nemaju dovoljno vlastitih financijskih, tehničkih i/ili kadrovskih kapaciteta;
36. HRT-u, da redovito educira urednike i novinare o manjinskoj tematici, upotpuni broj novinara koji se bave isključivo manjinskim pitanjima te poveća udio manjinskih tema u općem programu;
37. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da hitno donese novi Pravilnik o vrsti obrazovanja učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi, prilagođen stvarnim mogućnostima obrazovanja nastavnika manjinskih jezika i kulture;
38. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da se očituje je li prema Zakonu o odgoju i obrazovanju, Vukovarsko-srijemska županija dužna prenijeti osnivačka prava na školama, općinama koje to zahtijevaju;
39. Vladi RH i Ministarstvu uprave, da iniciraju izmjene propisa o referendumu te od ove vrste odlučivanja izuzmu pitanja ljudskih prava, uključujući i prava nacionalnih manjina;
40. Državnom izbornom povjerenstvu, da razmotri prijedlog da se pri izborima zastupnika u Hrvatski sabor pripadnicima nacionalnih manjina omogući glasovanje na izbornom listiću na kojemu bi bila i opća lista izborne jedinice i manjinska lista;
41. Ministarstvu uprave, da izradi prijedlog potrebnih zakonskih izmjena kojima bi se uskladile odredbe UZPNM-a i Zakona o lokalnim izborima, kojima se određuje broj pripadnika nacionalne manjine mjerodavan za utvrđivanje njihove zastupljenosti u predstavničkim tijelima;
42. Ministarstvu uprave, da izradi prijedlog potrebnih zakonskih izmjena Zakona o lokalnim izborima o izračunu broja članova predstavničkog tijela iz reda pripadnika pojedine nacionalne manjine, tako da se zaokruživanje decimalnih brojeva vrši sukladno matematičkim pravilima, kao i kod drugih vrsta izbora;
43. Ministarstvu uprave i uredima državne uprave, da omogućavaju izmjene upisanih podataka o nacionalnosti u matici rođenih;
44. Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje, Ministarstvu regionalnoga razvoja i fondova Europske unije i HEP-u, da intenzivnije i s dostatnim financijskim sredstvima pristupe rješavanju problema (ponovnog) spajanja na elektrodistribucijsku mrežu preostalih priključaka na ratom zahvaćenim područjima;
45. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da do kraja 2018. izradi prijedlog potrebnih izmjena potencijalno diskriminatornih odredbi Zakona o socijalnoj skrbi, koje priječe korisnike naknada da imaju vlastito, odnosno koriste tuđe vozilo, te da se ujednače kriteriji utvrđivanja prometne izoliranosti u svim dijelovima zemlje, radi izbjegavanja nejednakog postupanja, povezanog za etnicitetom i nacionalnim podrijetlom korisnika;
46. Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, da do kraja 2018. donese Akcijski plan za provođenje Nacionalne strategije za uključivanje Roma od 2015. do 2020.;
47. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da razmotri učinkovitost i po potrebi izmijeni praksu po kojoj učenici Romi ponavljajući, ukoliko ne promijene program, gube stipendiju;
48. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da poduzme mjere za unaprjeđenje kapaciteta zaposlenika centara za socijalnu skrb, kao i povećanje dostupnosti podrške, edukacije i nadzora nad njihovim stručnim radom;
49. Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, da Akcijskim plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita od 2017. do 2019. obuhvati i tražitelje međunarodne zaštite te poduzme mjere za donošenje sveobuhvatne politike integracije stranaca;
50. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da azilante, osobito deficitarnih zanimanja, oslobodi obveze podmirivanja administrativnih i drugih davanja u postupcima priznavanja zvanja i razine strane kvalifikacije;
51. Ministarstvu unutarnjih poslova, da dozvolu za rad tražitelja međunarodne zaštite uvrsti u kategoriju (privremenih) identifikacijskih isprava;
52. Ministarstvu znanosti i obrazovanja i Ministarstvu unutarnjih poslova, da omoguće upis djece tražitelja azila čiji roditelji nemaju identifikacijske isprave u e-Maticu;
53. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da dodjelom dostatnih financijskih sredstava osigura kontinuitet provođenja tečaja hrvatskog jezika za osobe pod međunarodnom zaštitom;
54. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da sukladno s općim aktom sveučilišta, veleučilišta ili visoke škole, potpiše ugovore o subvenciji participacije redovnih studenata, tražitelja međunarodne zaštite u troškovima studija;

55. Vladi RH i Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje, da osiguraju dodatna sredstva i stambene jedinice za korisnike koji se zbrinjavaju kroz liste prvenstva;
56. Vladi RH i Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje, da izrade prijedlog zakona koji bi regulirao područje stambenog zbrinjavanja na cjelokupnom području RH, a ne samo na potpomognutim područjima, te da njime detaljnije propišu postupak hitnog stambenog zbrinjavanja, uključujući transparentne kriterije za donošenje odluke;
57. Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje, da izradi naputak prvostupanjским tijelima kojim bi se otklonile poteškoće nastale zbog neusklađenosti podzakonskih propisa sa Zakonom o područjima posebne državne skrbi;
58. Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje i prvostupanjским tijelima, da se prilikom ostvarivanja prava na stambeno zbrinjavanje izvan listi prvenstva, strankama omoguće podnošenje pravnog lijeka protiv negativnog mišljenja Povjerenstva za hitno stambeno zbrinjavanje, o kojem će prvostupanjско tijelo odlučiti rješenjem;
59. Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje, da Vladi RH predloži izmjene Odluke o otpisu potraživanja s naslova najma stambenih jedinica u vlasništvu RH kojima upravlja Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje, tako da se primjenjuje na čitavom području RH, a ne samo na područjima posebne državne skrbi, te da se preciznije propiše postupak ostvarivanja prava na otpis potraživanja;
60. Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje, da ovisno o platežnim mogućnostima korisnika stambenog zbrinjavanja i kada to okolnosti slučaja nalažu, omogući otpis potraživanja s naslova najma stambenih jedinica i unutar zastarnog roka;
61. Središnjem državnom uredu za stambeno zbrinjavanje, da se prilikom godišnje kontrole korištenja stambenih jedinica uvažava dostojanstvo korisnika stambenog zbrinjavanja te da ih se što manje ograničava u svakodnevnim aktivnostima;
62. Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje, da se ubrzaju građevinski radovi na nedovršenim potprojektima Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja;
63. Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje i nadležnim uredima državne uprave, da ubrza postupanje povodom zahtjeva za stambeno zbrinjavanje bivših nositelja stanarskog prava;
64. Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje, da ubrza postupanje u predmetima prigovora na izvršene radove obnove u ratu oštećenih objekata;
65. Ministarstvu unutarnjih poslova, da izradi prijedlog potrebnih izmjena Zakona o prebivalištu kojima će se utvrditi kriteriji za procjenu živi li osoba doista na adresi prijavljenog prebivališta, kao i kojima će se uvažavati okolnost da osoba nije u mogućnosti živjeti na adresi prebivališta zbog objektivnih okolnosti na koje ne može utjecati;
66. Ministarstvu unutarnjih poslova, da osobi koja nema mjesto i adresu stanovanja niti adekvatna sredstva, prebivalište utvrđuje isključivo sukladno Zakonu o prebivalištu;
67. Ministarstvu unutarnjih poslova, da pri odjavama prebivališta po službenoj dužnosti istovremeno utvrdi na kojoj adresi građanin stvarno živi, u smislu zakonske definicije prebivališta, te da se postupci okončaju u razumnom roku;
68. Vladi RH, da se nakon stručne i javne rasprave zakonski definiraju pravni standardi koji obuhvaćaju pojmove „zaštita nacionalne sigurnosti“ i „poštovanje pravnog ili javnog poretka“, radi onemogućavanja arbitrarnog postupanja te povećanja razine pravne sigurnosti u postupcima stjecanja hrvatskog državljanstva i reguliranja boravka stranaca;
69. Ministarstvu unutarnjih poslova, da prije donošenja odluke o odbijanju zahtjeva za primitak u hrvatsko državljanstvo ili zahtjeva za boravak stranca, zbog postojanja sigurnosnih zapreka utvrđenih od SOA-e, u svrhu pravilne primjene načela samostalnosti u rješavanju i slobodne ocjene dokaza, pristup klasificiranim podacima na kojima se temelji odluka imaju certificirane službene osobe MUP-a;
70. Ministarstvu unutarnjih poslova, da postupke stjecanja državljanstva vodi u rokovima propisanim Zakonom o općem upravnom postupku, osobito kad su se podnositelji zahtjeva odrekli svog prethodnog državljanstva;
71. Ministarstvu unutarnjih poslova, da u obrascu zahtjeva za odobrenje boravka strancu stoji izričita informacija da se potpisom daje suglasnost za provođenje sigurnosne provjere;
72. Ministarstvu unutarnjih poslova, da se odredba Zakona o strancima, o prestanku stalnog boravka uskladi s Direktivom o statusu državljan trećih država s dugotrajnim boravištem (2003/109);

73. Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, da pravovremeno vrši kontrolu izvršenja ugovornih obveza po odobrenim zahtjevima za korištenje mjera aktivne politike zapošljavanja te pruža odgovarajuću savjetodavnu podršku osobama uključenima u mjere i poslodavcima, a aktivnosti vezane uz eventualni raskid ugovora i povrat isplaćenih sredstava provodi na ažuran i primjeren način;
74. Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, da uvjetima i načinima korištenja sredstava za provedbu mjera aktivne politike zapošljavanja jasno definira elemente koji se, pored osnovnih kriterija, uzimaju u obzir pri ocjenjivanju svakog pojedinog zahtjeva te osigura dosljednost i transparentnost ocjenjivanja;
75. Čelnicima ministarstava i drugih tijela državne uprave, da povjerenicima za etiku imenuju osobe koje uživaju povjerenje zaposlenih;
76. Čelnicima ministarstava i drugih tijela državne uprave, da rješenja kojima se odlučuje o pravima i obvezama državnih službenika donose uz odgovarajuća obrazloženja;
77. Ministarstvu unutarnjih poslova, da izradi prijedlog izmjena Zakona o policiji kojima će izričito odrediti najduže trajanje obavljanja poslova drugog radnog mjesta po pisanom nalogu nadređenog rukovoditelja;
78. Ministarstvu vanjskih i europskih poslova, da pravodobno poduzima mjere radi otkrivanja i sankcioniranja nepravilnosti, osobito u diplomatskim misijama i konzularnim uredima RH u inozemstvu te da službenike na rad u diplomatske misije i konzularne urede raspoređuje temeljem transparentnih i objektivnih kriterija, uvažavajući stručna znanja i sposobnosti službenika;
79. Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, da preispita postojeći zakonski okvir instituta rada na određeno vrijeme i s time povezanih prekršajnih odredbi, s ciljem smanjenja zlouporabe te da planira veći broj ciljanih nadzora radi otkrivanja nepravilnosti;
80. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da poveća broj i unaprijedi kvalitetu rada prosvjetnih inspektora;
81. Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, da nastavi s edukacijom dionika na tržištu rada, a pogotovo poslodavaca, o diskriminaciji na radnom mjestu i postupcima zapošljavanja;
82. Sindikatima, da provode edukacije sindikalnih povjerenika o primjeni hrvatskog i europskog antidiskriminacijskog prava u području rada i zapošljavanja;
83. Hrvatskoj udruzi poslodavaca, da u okviru obrazovanja svojih članova osigura redovno održavanje radionica o primjeni hrvatskog i europskog antidiskriminacijskog prava, naročito u području rada i zapošljavanja;
84. Jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, da za radnike zaposlene u pravnim osobama u njihovom vlasništvu ili čiji su osnivači organiziraju edukacije o diskriminaciji na radnom mjestu u području rada i zapošljavanja;
85. Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, da ubrza proces uvođenja nacionalne mirovine;
86. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da se usluga pomoći u kući učini dostupnijom starijim osobama u svim dijelovima RH te da se ublaže prihodovni cenzusi za njeno ostvarivanje;
87. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da razradi kriterije za prijem i sustav listi čekanja u domovima za starije i nemoćne osobe koji se financiraju iz državnog proračuna;
88. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da u Službi za inspekcijski nadzor dodatno poveća broj inspektora te da se nadzori nad pružateljima usluga smještaja za starije osobe obavljaju kontinuirano, uz naglašenu preventivnu funkciju;
89. Ministarstvu pravosuđa, da prikupi podatke o broju i prosječnom trajanju postupaka za raskid ugovora o dosmrtnom uzdržavanju zbog neispunjenja obveze, broju primatelja dosmrtnog uzdržavanja koji su tijekom postupka preminuli, kao i da u postupcima za raskid koji su u tijeku, osigura ažurnost u postupanju;
90. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da starijim osobama koje su radi neispunjenja obveze pokrenule sudske postupke za raskid ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, omogući ostvarivanje prava iz socijalne skrbi;
91. Ministarstvu vanjskih i europskih poslova, da u okviru Radne grupe UN-a o pravima starijih osoba zauzme aktivniju ulogu i podrži napore da se pristupi izradi Konvencije o pravima starijih osoba;
92. Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, da u suradnji s Ministarstvom za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku prilikom reforme mirovinskog sustava osobito pažnju posveti poboljšavanju položaja najsiromašnijih umirovljenika;
93. Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, da kod zakonskih izmjena kojima će se dodatak od 27% uvesti i za korisnike mirovine iz prvog i drugog mirovinskog stupa, ostvarivanje prava na dodatak omogući i osobama umirovljenim prema općem propisu tijekom 2017. i 2018., koje ga nisu ostvarile;

94. Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje, da osigura uvjete za donošenje rješenja u rokovima predviđenim Zakonom o općem upravnom postupku;
95. Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje, da radi ujednačavanja kvalitete stručne pomoći djelatnika, jača njihove kapacitete redovitim edukacijama;
96. Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje, da u opravdanim slučajevima omogući dostavu mirovine putem pošte;
97. Hrvatskom zavodu za zapošljavanje i Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, da osmisli dodatne mjere za zapošljavanje osoba starijih od 50 godina;
98. Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, da uz provedbu mjera poticanja zapošljavanja osigura i funkcioniranje tržišta rada i mogućnosti redovnog zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva;
99. Ministarstvu graditeljstva i prostornog uređenja, da izradi prijedlog izmjena Zakona o subvencioniranju stambenih kredita kojim bi se ukinula dobna granica za ostvarivanje prava na subvencioniranje;
96. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, kao stručnom nositelju izrade nacrt propisa iz socijalne skrbi, da prilikom izrade novoga ZSS ugradi:
- povećanje iznosa ZMN, posebno za članove kućanstva koji su potpuno nesposobni za rad i privređivanje;
 - više osnovnih životnih potreba kao razloga za priznavanje jednokratne i uvećane jednokratne naknade;
 - definiciju beskućnika sukladno ETHOS tipologiji, kao i pravo na ZMN beskućnicima u prihvatilištima;
 - usluge socijalne samoposluge kao socijalne usluge i propiše njihov način financiranja;
 - mogućnost smještaja u organiziranom stanovanju mladima iz alternativne skrbi nakon 21 godine, odnosno primjereno stanovanje i pomoć mentora ili profesionalnog savjetnika prije i nakon izlaska iz alternativne skrbi;
97. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku i Ministarstvu zdravstva, da odmah po pokretanju postupka prijave prebivališta, beskućnicima omoguće socijalna prava i zdravstveno osiguranje;
98. Ministarstvu poljoprivrede, u suradnji s Ministarstvom za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da izmijeni i dopuni Pravilnik o uvjetima, kriterijima i načinima doniranja hrane i hrane za životinje, kojima bi se doniranje hrane potaknulo, te uspostavi jedinstvenu bazu donatora i jedinstvenu bazu primatelja pomoći;
99. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da osigura preduvjete za rješavanje drugostupanjskih predmeta u zakonskom roku i provođenje većeg broja upravnih nadzora;
100. Hrvatskom saboru, da donese Zakon o najmu stanova;
101. Ministarstvu graditeljstva i prostornog uređenja, Agenciji za pravni promet i posredovanje nekretninama i JLS, da potiču javni i socijalni najam stanova te gradnju POS stanova za najam, posebice u turističkim središtima;
102. Ministarstvu državne imovine, da u primjerenim rokovima rješava predmete i osnaži kapacitete za komunikaciju s građanima te na mrežnim stranicama objavi informacije o povjereniku za etiku;
103. Ministarstvu državne imovine i Državnim nekretninama d.o.o., da osmisle rješenja legalizacije statusa dugogodišnjih bespravnih korisnika stanova koji uredno podmiruju naknadu za korištenje;
104. Ministarstvu državne imovine, da intenzivira prenošenje prava upravljanja praznih i neuvjetnih stanova na tijela državne uprave odnosno na JLS radi njihove adaptacije i prodaje ili dodjele u najam osobama koje udovoljavaju propisanim kriterijima;
105. Ministarstvu državne imovine, Ministarstvu graditeljstva i prostornog uređenja, Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku te Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje, da pristupe izradi Strategije o socijalnom stanovanju koja bi obuhvatila sve socijalno ugrožene ranjive skupine;
106. Vladi RH, da usvoji Četvrti nacionalni akcijski plan energetske učinkovitosti za razdoblje 2017.-2019.;
107. Vladi RH, da odmah po izmjeni Uredbe (EU) br. 1303/2013 usvoji Izmjene i dopune Programa energetske obnove obiteljskih kuća za razdoblje 2014.-2020. te omogući provođenje mjera energetske učinkovitosti prioritarno u kućanstvima ugroženih kupaca;
108. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, Ministarstvu graditeljstva i prostornoga uređenja te Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, da informacije o mjerama za suzbijanje energetske siromaštva pravovremeno te na jednostavan i nediskriminirajući način učine dostupnima građanima koji su pogođeni ili su u riziku od energetske siromaštva;

109. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da utvrdi socio-demografske i energetske pokazatelje za praćenje energetske siromaštva i definira institucije koje o njima prikupljaju podatke;
110. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da pripremi izmjenju Uredbe o kriterijima za stjecanje statusa ugroženih kupaca energije iz umreženih sustava, kojom se kriteriji proširuju;
111. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da izradom nacrtu nove energetske strategije obuhvati zaštitu ugroženih potrošača energije i mjere za suzbijanje energetske siromaštva;
112. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da pripremi nacrt Uredbe o zaštićenom kupcu električne energije;
113. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da sukladno Zakonu o energetske učinkovitosti donese Pravilnik o sustavu obveza energetske ušteda te njime propiše obvezu da se određeni dio ušteda ostvari provođenjem mjera energetske učinkovitosti u kućanstvima ugroženih kupaca;
114. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da omogući realizaciju prava na naknadu za ugroženog kupca energenata za plin i toplinsku energiju;
115. Hrvatskoj energetske regulatornoj agenciji, da općim uvjetima opskrbe energijom kao mjeru zaštite krajnjih kupaca propiše obvezu opskrbljivača da kod prvih poteškoća u podmirenju računa izravno pristupi kupcu te mu na jasan i jednostavan način pruži individualizirani savjet i pomoć za podmirenje računa te postizanje optimalne potrošnje energije;
116. Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo, da prikupi i analizira podatke o utjecaju uvjeta stanovanja, uključivo i dostupnosti energije i energenata, na zdravlje stanovnika u RH;
117. Ministarstvu graditeljstva i prostornog uređenja i Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da pri reformi komunalnog i vodnog sustava analiziraju komparativna iskustava o participaciji građana u upravljanju komunalnim i vodnim društvima te osmisle i predlože modele primjenjive hrvatskim prilikama;
118. Ministarstvu gospodarstva, poduzetništva i obrta, da organizira kampanje radi podizanja svijesti i znanja o zaštiti potrošača vezano uz javne usluge;
119. Ministarstvu uprave i JLP(R)S, da na prikladan i svima dostupan način informiraju građane o mogućnostima njihova neposrednog sudjelovanja u odlučivanju o pitanjima od lokalnog značaja;
120. Vladi RH i JLS, da poduzmu potrebne mjere kako bi se postupak uklanjanja ruševnih zgrada, poglavito oštećenih u ratu, vodio uz suglasnost vlasnika te u potpunosti ili djelomično financirao iz proračuna RH odnosno JLS;
121. JLS, da potaknu što veće priključenje građana na sustav javne vodoopskrbe, između ostaloga i oslobođenjem od plaćanja troškova priključenja, djelomično ili u cijelosti;
122. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da zakonom odredi mjere koje je potrebno poduzeti prije obustave isporuke vode, jedinstvene kriterije i razloge za ograničenje ili obustavu, odnosno da propiše minimalno potrebnu količinu vode koja se ne može uskratiti zbog nemogućnosti plaćanja;
123. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da izradi prijedlog potrebnih zakonskih izmjena kojima bi se propisala obveza JLS i/ili javnih isporučitelja da organiziraju opskrbu vodom alternativnim načinima po povlaštenoj cijeni, stanovnicima koji nemaju mogućnost priključenja na javnu vodoopskrbnu mrežu;
124. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike i Hrvatskim vodama, da u suradnji s udruženjima javnih isporučitelja vodnih usluga kontinuirano rade na rješavanju problema gubitaka vode;
125. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da pri definiranju konačnog modela naplate naknade za korištenje voda, poduzme mjere kako krajnji korisnik ne bi bio neosnovano opterećen troškovima koje nije prouzročio i koji su posljedica sustavne nebrige za gubitke;
126. Vijeću za vode, da predloži donošenje Uredbe o mjerilima za izračun najniže osnovne cijene vodnih usluga i vrsti troškova koje cijena pokriva;
127. Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova Europske unije i Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, da u suradnji s JL(R)S, koristeći ESI fondove, kreiraju dodatne mjere usmjerene na jačanje dostupnosti usluga u ruralnim područjima;
128. Vladi RH, da na temelju sveobuhvatne analize problema prezaduženosti u RH donese plan kojim će definirati provođenje diferenciranih i usmjerenih mjera za olakšavanje položaja prezaduženih građana, stvaranje njihove materijalne sigurnosti te osnaživanje za odgovorno preuzimanje obveza i razvijanje kulture plaćanja;
129. Ministarstvu pravosuđa, da izradi prijedlog novog Ovršnog zakona i drugih propisa koji se primjenjuju u provedbi ovrhe, kojima će se usvojiti pravedan, jednostavan, jeftin, sustavno održiv i učinkovit model ovrhe i kojim će biti zaštićena procesna ravnoteža stranaka te dostojanstvo ovršenika;

130. Ministarstvu pravosuđa, da na temelju analize učinaka Zakona o stečaju potrošača, predloži njegove izmjene i dopune, regulira pravne praznine, pojednostavi i ubrza postupak kod najugroženijih kategorija potrošača te im pruži djelotvorniju zaštitu dostojanstva;
131. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da u sustav odgoja i obrazovanja na svim razinama uključi program financijske i pravne pismenosti;
132. Ministarstvu financija, da analizira svrhovitost i razmjernost naknada FINA-e te da izmijeni Pravilnik o vrstama i visini naknada za obavljanje poslova propisanih Zakonom o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, kojim će propisati samo nužne naknade u nužnim i razmjernim iznosima;
133. Ministarstvu financija, da reorganizacijom poslova i popunjavanjem slobodnih radnih mjesta omogući pravovremeno obavljanje poslova u drugostupanjskom upravnom postupku;
134. Ministarstvu financija, da postupak izrade nacрта prijedloga propisa provodi u skladu sa Zakonom o procjeni učinaka propisa i Kodeksom savjetovanja sa zainteresiranom javnošću;
135. Vladi RH, da osmisli rješenja kojim bi javne službe i ustanove kojima su osnivači RH ili JLP(R)S, izvanproračunski i proračunski fondovi, pravne osobe u vlasništvu RH i JLP(R)S te pravne osobe s javnim ovlastima, imale obvezu raspisivanja natječaja ili oglasa za radnih mjesta;
136. Ministarstvu obrane i Ministarstvu unutarnjih poslova, da pravilnikom odrede rokove u kojima su Ministarstvu hrvatskih branitelja dužni dostaviti podatke za evidenciju hrvatskih branitelja;
137. Upravnoj inspekciji i inspekciji rada, da provode učinkovit nadzor u postupcima utvrđivanja povrede prava prednosti pri zapošljavanju hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata;
138. Ministarstvu hrvatskih branitelja, da izradi prijedlog Zakona o pravima civilnih žrtava rata te donese Pravilnik o evidenciji civilnih stradalnika iz Domovinskog rata;
139. Ministarstvu hrvatskih branitelja, Ministarstvu pravosuđa i DORH-u, da intenziviraju suradnju s drugim državama i pravosudnim tijelima u rješavanju pitanja nestalih osoba;
140. Ministarstvu pravosuđa, da izradi Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obnovi, kojima bi se kroz primjeren i brz postupak nadoknadila šteta nastala uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija;
141. Ministarstvu zdravstva, da donese Pravilnik o osiguranju medicinski prihvatljivog vremena za ostvarivanje mjera zdravstvene zaštite te poduzme druge sustavne mjere radi skraćivanja listi čekanja;
142. Ministarstvu zdravstva, da osigura bolju iskorištenost sredstava iz europskih fondova radi povećanja dostupnosti i kvalitete zdravstvene zaštite;
143. Ministarstvu zdravstva i Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje te Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da ubrzaju dinamiku uspostavljanja svih oblika palijativne skrbi te osiguraju adekvatnu i kvalitetnu podršku umirućim pacijentima i članovima njihovih obitelji;
144. Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje, da informiranje građana o pravima iz zdravstvenog osiguranja prilagodi svima, a osobito ranjivim skupinama;
145. Ministarstvu zdravstva, da uloži dodatne napore kako bi se osiguralo sustavno rješenje financiranja skupih lijekova;
146. Ministarstvu zdravstva i Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje, da nakon provedbe upravnih i inspekcijskih nadzora osiguraju kontrolu izvršenja izrečenih mjera;
147. Ministarstvu zdravstva, da u suradnji sa stručnim društvima Hrvatskog liječničkog zbora podrži donošenje, usvajanje i provedbu potrebnih kliničkih smjernica;
148. Ministarstvu zdravstva, da u predstojećoj reformi sustava zdravstvene zaštite dodatno osnaži elemente javnog zdravstva;
149. Ministarstvu zdravstva, da brzo i učinkovito reagira na neprihvatljiva ponašanja liječnika, vodeći računa o standardima struke i zaštiti zakonskih prava i dostojanstva pacijenata;
150. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da izradi prijedlog Zakona o obrazovanju odraslih;
151. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da donese Pravilnik o priznavanju i vrednovanju neformalnog i informalnog učenja;
152. Ministarstvu zdravstva, da izradi prijedlog potrebnih izmjena Zakona o djelatnostima u zdravstvu;
153. Ministarstvu financija, da izradi prijedlog potrebnih izmjena Zakona o porezu na dohodak i izradi Pravilnik o porezu na dohodak kako bi se Erasmus+ potpore uvrstile u kategoriju prihoda koji se ne uzimaju u obzir prilikom utvrđivanja prava na osobni odbitak, neovisno o iznosu isplaćene potpore;

154. Vladi RH i Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da ubrzaju provedbu obrazovne i kurikularne reforme usklađene sa Strategijom obrazovanja, znanosti i tehnologije;
155. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da donese Pravilnik o odgovarajućoj vrsti obrazovanja učitelja, nastavnika, odgajatelja i stručnih suradnika u školskim ustanovama;
156. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, Agenciji za mobilnost i programe EU i Sveučilištima, da studentima osiguraju priznavanje ECTS bodova stečenih tijekom korištenja ERASMUS+ Programa;
157. Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, da izradi prijedlog potrebnih izmjena Zakona o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u RH, kako bi prava pripadnika vjerskih zajednica bila jasno propisana te se uvažile potrebe obilježavanja obljetnica osobito značajnih za pojedine vjerske tradicije;
158. Ministarstvu zdravstva i Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, da unaprijede pravni okvir o prizivu savjesti zdravstvenih radnika kako bi se pacijentima osigurala odgovarajuća zdravstvena skrb sukladno njihovom vjerskom uvjerenju i najvišim profesionalnim standardima;
159. Ministarstvu pravosuđa i Ministarstvu unutarnjih poslova, da intenziviraju edukaciju pravosudnih službenika, sudaca, državnih odvjetnika i policijskih službenika o nacionalnoj i europskoj sudskoj praksi vezanoj uz simbole, parole, znakove, oznake, imena, nadimke, nazive, pozdrave, pokliče, pokrete, geste, odore i njihove dijelove ili druga obilježja totalitarnih režima i pokreta, koji propagiraju, opravdavaju, umanjuju ili negiraju nacističke i s njime povezane ratne zločine i Holokaust te o govoru mržnje;
160. Ministarstvu unutarnjih poslova, da procesuiru prekršitelje Zakona o grbu, zastavi i himni Republike Hrvatske te o zastavi i lenti predsjednika Republike Hrvatske;
161. Ministarstvu kulture, da žurno raspiše natječaj za projekt Razvoj medija zajednice te osmisli načine potpore nezavisnih i neprofitnih medija;
162. Ministarstvu unutarnjih poslova, da osmisli mjere prevencije kaznenih djela počinjenih na internetu;
163. Hrvatskoj radioteleviziji, da uskladi Pravilnik o komentiranju na društvenim mrežama sa Zakonom o radu;
164. Hrvatskoj radioteleviziji, da razmotri utjecaj koji Odluka o načinu postavljanja audiovizualnog sadržaja na društvene mreže ima na novinarske slobode;
165. Ministarstvu graditeljstva i prostornog uređenja, da izradi prijedlog izmjena i dopuna Zakona o grobljima koje se odnose na dozvoljeni sadržaj natpisa na grobovima i spomenicima;
166. Ministarstvu pravosuđa i Ministarstvu financija, da izrade prijedlog zakona o reguliranju poslovanja pravnih osoba specijaliziranih za otkup i naplatu potraživanja;
167. Ministarstvu kulture, da dostavi Ministarstvu pravosuđa potrebne podatke za izradu Iskaza o procjeni fiskalnog učinka Uredbe o posebnoj vrsti naknade za pokretnine sa svojstvom kulturnog dobra koje su sastavni dio zbirki, muzeja i galerija;
168. Ministarstvu pravosuđa, da donese Uredbu o posebnoj vrsti naknade za pokretnine sa svojstvom kulturnog dobra koje su sastavni dio zbirki, muzeja i galerija;
169. Ministarstvu pravosuđa, da poduzme potrebne mjere i ojača kapacitete za brže rješavanje drugostupanjskih predmeta po žalbama građana u području imovinsko-pravnih odnosa;
170. Ministarstvu graditeljstva i prostornog uređenja, da Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o građevinskoj inspekciji uredi učinkovit rad građevinske inspekcije, osobito u postupcima izvršenja rješenja o uklanjanju iz prostora nezakonito izgrađenih zgrada, s jasno propisanim kriterijima i rokovima izvršenja;
171. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da izradi usporednu analizu Globalnih ciljeva održivog razvoja UN-a s nacionalnim politikama i pokazateljima i definira novu Strategiju održivog razvitka;
172. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da u skladu s Kodeksom savjetovanja sa zainteresiranom javnošću te načelima zaštite okoliša, dovrši Plan zaštite okoliša;
173. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da pojača nadzor nad ovlaštenicima za obavljanje stručnih poslova zaštite okoliša, posebice nad ažurnosti podataka i terenskim provjerama;
174. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da osigura monitoring tla te u postupcima procjene utjecaja zahvata na okoliš uvede mjere praćenja njegova stanja, uključujući obvezna uzorkovanja;
175. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da u OPEM postupcima uvede obvezu dostave rješenja HAOP-u i jača stručne kapacitete za upravljanje mrežom Natura 2000;
176. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da predvidi naknadu za umanjenu kvalitetu življenja građanima koji žive u neposrednoj blizini zahvata koji su izvor buke ili utječu na okoliš;

177. Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, da u skladu s Planom gospodarenja otpadom te Kodeksom savjetovanja sa zainteresiranom javnošću, izradi sve studije izvedivosti za planirane ŽCGO-e, uključujući reviziju predviđenih lokacija te procjenu utjecaja na okoliš i zdravlje;
178. Ministarstvu zdravstva, da osigura izradu stručne studije o utjecaju odlagališta otpada Karepovac i Lončarica Velika na zdravlje građana, koja će sadržavati uzorkovanja zraka, vode i tla te poduzme mjere za zaštitu njihova zdravlja;
179. Ministarstvu zdravstva, da osigura daljnji razvoj zdravstvene ekologije, i u suradnji s Ministarstvom zaštite okoliša i energetike, uvede obvezujuću procjenu utjecaja na zdravlje (HIA) prije planiranja i izgradnje velikih industrijskih i drugih infrastrukturnih objekata;
180. Ministarstvu zdravstva, da dovrši Strategiju razvoja javnog zdravstva;
181. Ministarstvu zdravstva, da u suradnji s Ministarstvom financija osigura učinkovitiji nadzor u slučajevima pritužbi na buku od neregistriranih djelatnosti;
182. Ministarstvu zdravstva, da u suradnji s Ministarstvom zaštite okoliša i energetike te Ministarstvom graditeljstva i prostornog uređenja i u skladu s Kodeksom savjetovanja sa zainteresiranom javnošću izradi novi Pravilnik o zaštiti od elektromagnetskih polja i objavi popis izvora elektromagnetskih polja u obliku upisnika;
183. Ministarstvu graditeljstva i prostornog uređenja, da evidentira i nadzire izdavanje uporabnih dozvola baznih stanica mobilnih operatera i razmotri reguliranje drugih dozvola iz svog djelokruga rada;
184. Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo, da u Studiji o utjecaju okolišnih čimbenika na zdravlje građana Slavenskog Broda obuhvati i utjecaj lebdećih čestica i plinova;
185. Vladi RH, da osnuje Izvanproračunski fond za djelovanje u velikim nesrećama i katastrofama;
186. Državnoj upravi za zaštitu i spašavanje, da u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova, Ministarstvom obrane, Ministarstvom zaštite okoliša i energetike, Ministarstvom poljoprivrede te drugim dionicima u sustavu civilne zaštite, razmotri potrebu za zakonskim i podzakonskim izmjenama u području sustava civilne zaštite u skladu s Kodeksom savjetovanja sa zainteresiranom javnošću, koje uključuju usklađivanje kriterija za vrste izvanrednih događaja;
187. Ministarstvu unutarnjih poslova i Državnoj upravi za zaštitu i spašavanje, da u suradnji s Hrvatskom vatrogasnom zajednicom i Udrugom profesionalnih vatrogasaca Hrvatske, izradi prijedloge potrebnih zakonskih i podzakonskih izmjena u sustavu vatrogastva u skladu s Kodeksom savjetovanja sa zainteresiranom javnošću, a koji uključuje: jedinstveni sustav vatrogastva, uspostavu preventivnih odjela u vatrogasnim postrojbama, održavanje redovitih edukacija i nabavu dostatne opreme te primjereno uređenje statusa vatrogasaca;
188. Ministarstvu znanosti i obrazovanja, da u suradnji s Državnom upravom za zaštitu i spašavanje te drugim dionicima, u osnovne i srednje škole uvede sustavnu edukaciju o zaštiti i spašavanju;
189. Ministarstvu unutarnjih poslova i Državnoj upravi za zaštitu i spašavanje, da u suradnji s drugim dionicima u sve javne ustanove uvedu sustavnu edukaciju o zaštiti i spašavanju;
190. Ministarstvu unutarnjih poslova, da pojača nadzor protupožarne inspekcije terenskim obilascima i provjerama planova zaštite od požara, posebice u požarima ugroženim županijama;
191. Ministarstvu unutarnjih poslova, da provede nadzor hidrantske mreže za gašenje požara, posebice u požarima ugroženim županijama;
192. Hrvatskim šumama, da osiguraju postavljanje video-nadzora na području cijele UŠP Split, kao i drugim požarima ugroženim područjima do početka požarne sezone 2018.
193. Ministarstvu pravosuđa, da uvjete smještaja u svim kaznenim tijelima prilagodi zakonskim i međunarodnim standardima;
194. Ministarstvu pravosuđa, da detaljno ispituje sve navode koji upućuju na moguće mučenje i neljudsko ili ponižavajuće postupanje, uključujući i o verbalnom zlostavljanju i uporabi prekomjerne sile;
195. Ministarstvu pravosuđa, da izradi prijedlog novog Zakona o izvršavanju kazne zatvora te potrebnih izmjena i dopuna Zakona o kaznenom postupku, koje se odnose na izvršenje istražnog zatvora;
196. Ministarstvu pravosuđa, da upotpuni sistematizirana radna mjesta u kaznenim tijelima;
197. Ministarstvu zdravstva i Ministarstvu pravosuđa, da svim zatvorenicima koji ispunjavaju uvjete osigura dopunsko zdravstveno osiguranje na teret državnog proračuna;

198. Ministarstvu pravosuđa, da prostor i opremu ambulanti u kaznenim tijelima uskladi s Pravilnikom o minimalnim uvjetima u pogledu prostora, radnika i medicinsko-tehničke opreme zdravstvene ustanove koja pruža zdravstvenu zaštitu osobama lišenim slobode;
199. Ministarstvu pravosuđa i Ministarstvu zdravstva, da izradi prijedlog potrebnih izmjena zakona kojima će se omogućiti prijelaz zdravstvene zaštite zatvorenika u javnu zdravstvenu mrežu;
200. Ministarstvu pravosuđa, da razmotri mogućnost da se na poslovima za koje nije potrebna odgovarajuća stručna sprema i posebna zdravstvena sposobnost, radno angažira maksimalan broj izvršitelja;
201. Ministarstvu pravosuđa, da u suradnji s Ministarstvom zdravstva izradi smjernice temeljem kojih će liječnici zaposleni unutar kaznenih tijela donositi mišljenja vezana uz rad zatvorenika;
202. Vladi RH, da predloži uspostavljanje učinkovitog građanskog nadzora nad radom policije;
203. Ministarstvu unutarnjih poslova, da se sredstva prisile primjenjuju samo u mjeri koja je nužna za ostvarenje svrhe postupanja;
204. Ministarstvu unutarnjih poslova i Državnom odvjetništvu, da po službenoj dužnosti provode učinkovitu istragu o navodima o mogućem policijskom nasilju;
205. Ravnateljstvu policije, da nadzire provođenje obaveze policijskih službenika da u svim situacijama kada koriste sredstva prisile, o tome rukovoditelju dostavljaju obavijest, kako bi se mogla donijeti ocjena o opravdanosti;
206. Ministarstvu unutarnjih poslova, da uspostavi video nadzor u svim prostorijama gdje se nalaze osobe lišene slobode te da se zapisi čuvaju u roku u kojem građani mogu dostavljati pritužbe na policijsko postupanje;
207. Ministarstvu unutarnjih poslova i Ravnateljstvu policije, da se uhićenim osobama omogući medicinska terapija koja je započeta prije lišavanja slobode;
208. Ministarstvu unutarnjih poslova i Ravnateljstvu policije, da razmotre uvođenje osposobljavanja policijskih službenika specijaliziranih za postupanje prema osobama s duševnim smetnjama;
209. Ministarstvu unutarnjih poslova i Ravnateljstvu policije, da osiguraju uvjete smještaja u prostorijama za osobe lišene slobode sukladno međunarodnim i zakonskim standardima;
210. Ravnateljstvu policije, da se ocjena opravdanosti i zakonitosti uporabe sredstva prisile donosi u roku 24 sata od prijema pisanog izvješća;
211. Ministarstvu unutarnjih poslova i Ravnateljstvu policije, da osiguraju tri obroka kada uhićenje traje 24 sata;
212. Ministarstvu unutarnjih poslova i Ravnateljstvu policije, da organiziraju radne procese na način da su pritvorski nadzornici posvećeni samo toj dužnosti te da ne obavljaju i poslove u operativno-komunikacijskom centru;
213. Ministarstvu zdravstva, da uvjete smještaja u svim psihijatrijskim ustanovama uskladi s međunarodnim i zakonskim standardima;
214. Ministarstvu pravosuđa, da izradi prijedlog potrebnih izmjena i dopuna Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama;
215. Ministarstvu pravosuđa i Ministarstvu zdravstva, da izrade prijedlog potrebnih izmjena zakona kojima će se sredstva za podmirenje troškova prisilnog zadržavanja i prisilnog smještaja u psihijatrijskoj ustanovi osigurati u državnom proračunu;
216. Ministarstvu zdravstva, da sve psihijatrijske ustanove ustroje i dosljedno vode evidencije o primjeni mjera prisile te o postupanju s osobama prema kojima su primijenjene;
217. Ministarstvu zdravstva, da sustavno provodi edukacije zdravstvenih radnika o pravima osoba s duševnim smetnjama i primjeni mjera prisile;
218. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da izradi prijedlog potrebnih zakonskih izmjena kojima će se urediti smještaj na odjele ustanova socijalne skrbi, koje korisnici ne mogu napustiti svojom voljom;
219. Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da uskladi primjenu mjera prisile u ustanovama socijalne skrbi sa Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama;
220. Ministarstvu pravosuđa i Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, da izrade prijedlog potrebnih zakonskih izmjena kojima će se propisati vrste i način primjene mjera osiguranja u ustanovama socijalne skrbi;

221. Ministarstvu unutarnjih poslova, da dodatno poveća broj službenika Odjela za azil kako bi se ubrzalo donošenje odluka povodom zahtjeva za međunarodnom zaštitom;
222. Ministarstvu unutarnjih poslova, da žurno poduzme mjere za donošenje nove migracijske politike;
223. Ministarstvu unutarnjih poslova, da svim migrantima zatečenim na teritoriju RH, omogući pristup međunarodnoj zaštiti;
224. Ministarstvu unutarnjih poslova, da prilikom donošenja rješenja o povratku/protjerivanju osigura da migranti budu u potpunosti informirani o svojim pravima na jeziku koji razumiju;
225. Ministarstvu unutarnjih poslova, da u postupcima u kojima provode mjere osiguranja povratka, vode računa o načelima propisanim ZOS i ZUP-om;
226. Vladi RH, da donese novu Nacionalnu strategiju stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva;
227. Vladi RH, da donese novi Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava;
228. Vladi RH, da osigura dugoročno institucionalno i programsko financiranje organizacija civilnog društva za zaštitu i promicanje ljudskih prava;
229. Uredu za udruge, da u suradnji s Državnom školom za javnu upravu kontinuirano educira državne službenike i službenike JLP(R)S o organizacijama civilnog društva;
230. Vladi RH, da dostavi izvješća Odboru Međunarodnoga pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i Odboru za ukidanje svih oblika rasne diskriminacije;
231. Vladi RH, da pokrene postupak ratifikacije Fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Revidirane Europske socijalne povelje te Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji;